

สำนักพิมพ์วิทย์ภัณฑ์ และ วัฒนธรรมการเกษตร

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

WIRROON A
26 / 9

สำนักพิพิธภัณฑและวัฒนธรรมการเกษตร

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

หนังสือที่ระลึกในวโรกาส

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

เสด็จพระราชดำเนินทรงวางศิลาฤกษ์ อาคารสำนักพิพิธภัณฑและวัฒนธรรมการเกษตร

ณ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน

วันศุกร์ที่ ๑๐ เดือนมีนาคม พุทธศักราช ๒๕๓๘ เวลา ๙.๐๐ นาฬิกา

สำนักพิมพ์วิทย์และวัฒนธรรมการเกษตร

ISBN ୯୭୮-୮୧୩-୦୯୦-୯

เจ้าของ

๖๖
ผู้จัดทำ

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

กองบรรณาธิการ

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

สำนักพิพิธภัณฑสถานและวัฒนธรรมการเกษตร

วรรณ นาวิกมูล

เสาวณิต จิววอน

วรชัย วิริยาธรมณ์

วัชรภรณ์ อัจฉาณู

ปิยวรรณ จันเพ็ง

สายพิน วรณศิริ

บริษัท สำนักพิมพ์แสงแดด จำกัด

๓๒๐ ลาดพร้าว ๔๔ (ทาวน์ อิน ทาวน์)

แขวงวังทองหลาง เขตบางกะปิ กทม. ๑๐๓๑๐

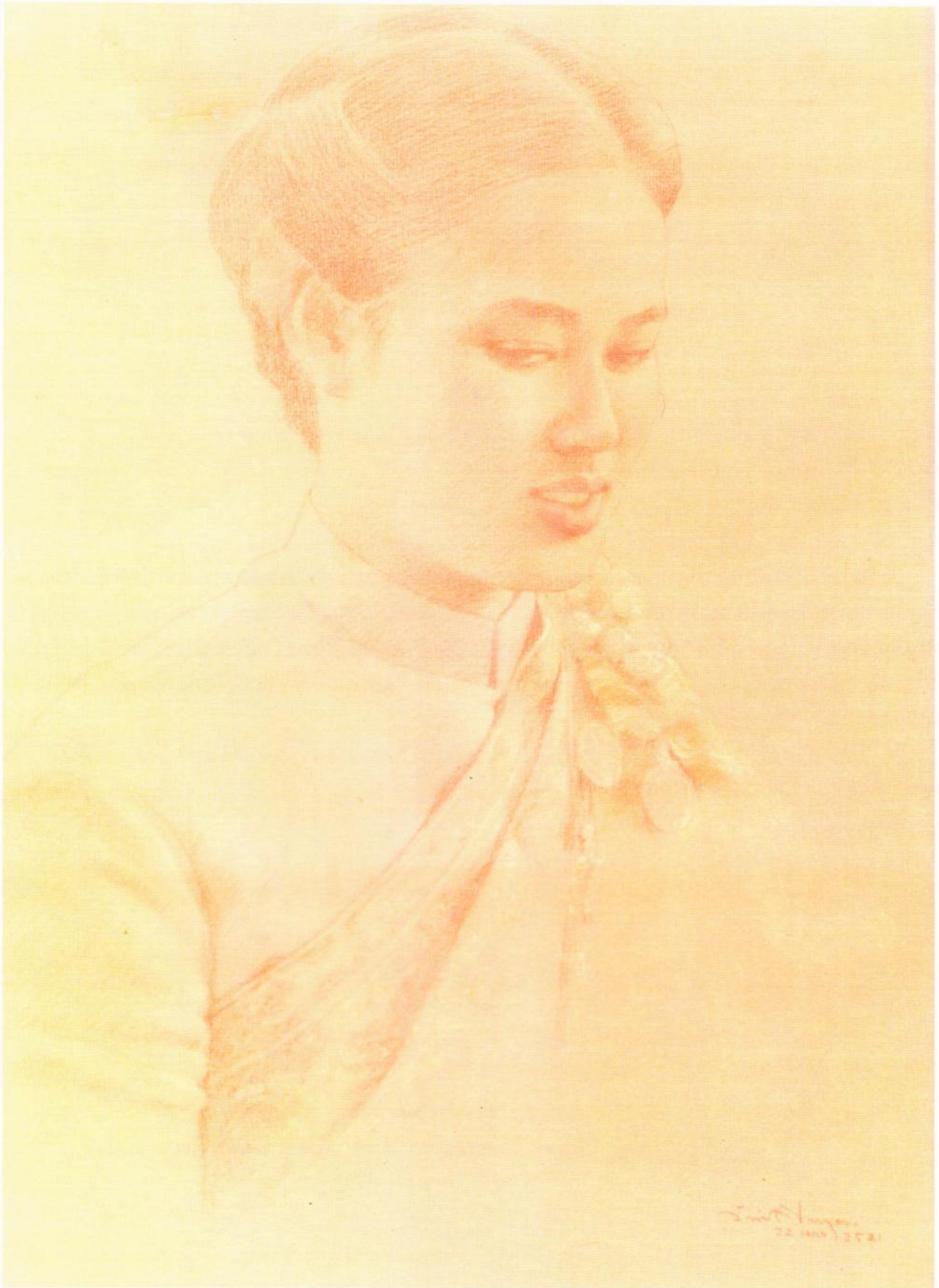
ໂກຣ. ກິດສ - ຄຳ ຄຳ, ກິດສ - ຄຳ ຄຳ

โทรสาร ๕๓๘-๑๕๙๙

๕๐๐ เล่ม

ออกแบบ-รูปเล่ม

จำนวนพิมพ์

**สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร
รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี**

ผู้วาด : จิตรพันธุ์ โพชยกฤต (๒๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๑)
เทคนิค : สีพาสเทล
เจ้าของ : ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน)

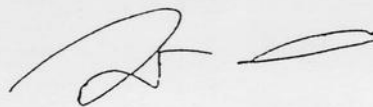
๑๕ เมษายน ๒๕๓๖

เรื่อง พระราชทานนามสำหรับกลุ่มอาคารสำนักพิพิธภัณฑสถานและวัฒนธรรมการเกษตร
เรียน อธิการบดีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
อ้างถึง หนังสือที่ ทม ๐๔๐๑.๐๑/๖๔๔ ลงวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๓๖

ตามที่มีหนังสือขอความกราบบังคมทูล ขอพระราชทานนามสำหรับกลุ่มอาคารสำนักพิพิธภัณฑสถานและวัฒนธรรมการเกษตรจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารีและขอพระราชทานพระราชนุญาต อนุญาตให้พระนามาภิไธย "สธ" ประดิษฐานบนบุษบกในบริเวณกลุ่มอาคารสำนัก ฯ ที่จะสร้างขึ้นใหม่ ซึ่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้จัดทำโครงการจัดตั้งสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมและพิพิธภัณฑสถานการเกษตรขึ้นเป็นหน่วยงานใหม่ ความแจ้งอยู่แล้วนั้น

ได้นำความกราบบังคมทูลทราบฝ่าละอองพระบาทแล้ว พระราชทานนามสำหรับกลุ่มอาคารดังกล่าวว่า "สำนักพิพิธภัณฑสถานและวัฒนธรรมการเกษตร" และพระราชทานพระราชนุญาตให้พระนามาภิไธย "สธ" ประดิษฐานบนบุษบก

ขอแสดงความนับถือ

(ท่านผู้หญิงมนัสสินี วนิกกุล)
ราชเลขานุการในพระองค์สมเด็จพระบรมราชินีนาถ
ฝ่ายบริหารงานทั่วไป

กองงานในพระองค์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ
สยามบรมราชกุมารี
โทร.๒๘๒๑๑๘๒,๒๘๑๑๑๑๑ ต่อ ๙๒๗๔,๓๖

คำนำ

วันศุกร์ที่ ๑๐ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๓๘ เป็นวันแห่งความปิติที่ชาวมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จะจดจำรำลึกไปชั่วกาลนาน ด้วยเป็นวันที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทรงวางศิลาฤกษ์อาคารสำนักพิพิธภัณฑ์และวัฒนธรรมการเกษตร ณ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน

สำนักพิพิธภัณฑ์และวัฒนธรรมการเกษตร ขาบซึ่งในพระมหากรุณาธิคุณครั้งนี้เป็นที่ยิ่ง และตระหนักดีว่าสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทรงให้ในงานศิลปวัฒนธรรม เป็นอย่างมาก กอปรกับปี พ.ศ.๒๕๓๘ นี้เป็นปีแห่งการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยที่มุ่งเน้นสถาปัตยกรรมไทย เป็นพิเศษ สำนักพิพิธภัณฑ์ฯ จึงเตรียมจัดนิทรรศการเรื่องการออกแบบอาคารสำนักพิพิธภัณฑ์ฯ และการทำหุ่นจำลองอาคารสำนักพิพิธภัณฑ์ฯ ในแนวอนุรักษ์น้อมเกล้าฯ ถวายเพื่อทอดพระเนตร กับจัดพิมพ์หนังสือที่ระลึกขึ้นเป็นการพิเศษให้มีเนื้อหาสอดคล้องกับวาระ คือมุ่งให้คำอธิบายเรื่องของพิธีวางศิลาฤกษ์ส่วนหนึ่ง เรื่องของอาคารสำนักพิพิธภัณฑ์ฯ ส่วนหนึ่ง และเรื่องของสำนักพิพิธภัณฑ์ฯ อีกส่วนหนึ่ง โดยหวังว่าหนังสือนี้นอกจากจะเป็นเครื่องเตือนใจให้ชวนนึกถึงวาระอันเป็นมหามงคลนี้ในกาลข้างหน้าแล้ว ยังจะเป็นเครื่องเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจในศิลปะ ประเพณี และวัฒนธรรมของชาติอีกประการหนึ่ง ด้วย

สำนักพิพิธภัณฑ์และวัฒนธรรมการเกษตร
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

สารบัญ

เนื้ก

กำหนดการพิธีวางศิลาฤกษ์อาคารสำนักพิพิธภัณฑและวัฒนธรรมการเกษตร	๗
คำกราบบังคมทูลของอธิการบดีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	๘
พิธีวางศิลาฤกษ์	๑๐
ปรัชญาการออกแบบอาคารสำนักพิพิธภัณฑและวัฒนธรรมการเกษตร	๑๓
หุ่นจำลองอาคารสำนักพิพิธภัณฑและวัฒนธรรมการเกษตร	๒๑
สำนักพิพิธภัณฑและวัฒนธรรมการเกษตร ภูมิหลังและวันข้างหน้า	๓๑
สรุปงานในรอบปี	๓๓
ก่อสร้างอาคาร	๓๕
วัฒนธรรมไทยคินถิ่น-สาคิตเกษตรศาสตร์สัมพันธ์	๓๕
พิพิธภัณฑสัญจร	๓๖
อนุสรณ์สถาน ม.จ. สิทธิพร กฤดากร	๓๙
แหล่งโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	
วิทยาเขตกำแพงแสน	๔๓
อนุสาวรีย์บูรพาจารย์ “สามเสือแห่งเกษตร”	๔๖
ภาคผนวก	๔๗
คำขอบคุณ	๔๘

กำหนดการ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี
เสด็จพระราชดำเนินทรงวางศิลาฤกษ์ อาคารสำนักพิพิธภัณฑ์และวัฒนธรรมการเกษตร
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร
วันศุกร์ที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๘

- ๐๙.๐๐ นาฬิกา - สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารีเสด็จพระราชดำเนินถึงพลับพลาพิธี
ทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการบูชาพระรัตนตรัย ทรงศีล
- อธิการบดีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์กราบบังคมทูลรายงานการก่อสร้างอาคาร
สำนักพิพิธภัณฑ์และวัฒนธรรมการเกษตร
 - สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารีเสด็จฯ ไปยังแท่นมณฑลพิธีวางศิลาฤกษ์
ทรงพระสุหร่าย ทรงเจิมแผ่นอิฐทอง นาก เงิน และแผ่นศิลาฤกษ์แล้วทรงวางแผ่นอิฐทอง นาก เงิน
และแผ่นศิลาฤกษ์ ลงบนแท่นที่บรรจุฤกษ์
(พระสงฆ์เจริญชัยมงคลคาถา ชาวพนักงานลั่นฆ้องชัย ประโคมสังข์ แตร ดุริยางค์)
 - ทรงประเคนจตุปัจจัยไทยธรรมแด่พระสงฆ์
 - ทรงหลังทักษิณาทน (พระสงฆ์ถวายอนุโมทนา)
 - ทรงลงพระนามาภิไธยในสมุดเยี่ยม
 - เสด็จฯ ไปทรงกราบหน้าเครื่องนมัสการ
 - เสด็จฯ ทอดพระเนตรนิทรรศการของสำนักพิพิธภัณฑ์และวัฒนธรรมการเกษตร
 - เสด็จฯ พระราชดำเนินกลับ

“การพิธีต่าง ๆ เป็นเครื่องแสดงถึงขนบธรรมเนียมประเพณีของชนหมู่ ๑ ชาติ ๑ ซึ่งทำให้เราได้ทราบ
ว่าชนหมู่นั้นมีความคิดความเชื่ออันเป็นมูลแห่งคุณธรรมความเจริญมาอย่างไรในอดีต และปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลง
คงเดิม หรือละทิ้งไปแล้ว เพราะขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นสิ่งที่ชีวิตโดยปริยาย จึงต้องมี เกิด แก่ เจ็บ ตาย
คือเปลี่ยนแปลงได้ ถ้าจะไม่ให้ตายก็ต้องหาสิ่งใหม่เข้ามาปรับปรุงเพิ่มเติมคำจูนไว้ให้เข้ากันได้กับสมัยและสิ่ง
แวดล้อม และต้องให้ใหม่กับเก่าต่อเนื่องกัน ด้วยเหตุนี้มนุษย์ที่เจริญแล้วจึงนิยมรักษาขนบธรรมเนียม
ประเพณีของชาติตนไว้ เพื่อจะได้มีความภาคภูมิใจในความเจริญของชาติเมื่อครั้งอดีต ว่าชาติของตนก็มี
วัฒนธรรมอันดีงามมาแต่โบราณกาล...”

ตัดตอนจากคำนำของนายเดโช สนวนานนท์ อธิบดีกรมศิลปากร
ในหนังสือเรื่อง พิธีต่าง ๆ ในศาสนสมเด็จพระ พิมพ์ครั้งแรก มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๐

คำกราบบังคมทูล

ของ

อธิการบดีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์(ศาสตราจารย์ ดร.กำพล อดุลวิทย์)

ในวโรกาสที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

เสด็จพระราชดำเนินทรงวางศิลาฤกษ์

อาคารสำนักพิพิธภัณฑ์และวัฒนธรรมการเกษตร

ณ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน

วันศุกร์ที่ ๑๐ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๓๘ เวลา ๐๙.๐๐ นาฬิกา

ขอพระราชทานกราบบังคมทูลทราบบ้างของพระบาท

ข้าพระพุทธเจ้า นายกำพล อดุลวิทย์ อธิการบดีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ในนามของข้าราชการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และผู้มาเฝ้าทูลละอองพระบาท ณ ที่นี้รู้สึกสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้น ที่ฝ่าละอองพระบาททรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมเสด็จพระราชดำเนินทรงวางศิลาฤกษ์อาคารสำนัก พิพิธภัณฑ์และวัฒนธรรมการเกษตร ในวันที่

ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานพระราชนุญาตกราบบังคมทูลถวายรายงานเกี่ยวกับสำนักพิพิธภัณฑ์ และวัฒนธรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พอเป็นสังเขปดังต่อไปนี้

สำนักพิพิธภัณฑ์และวัฒนธรรมการเกษตร เป็นส่วนราชการใหม่ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประกาศ ในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ ๓๑ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๓๖ การจัดตั้งสำนักพิพิธภัณฑ์และวัฒนธรรมการเกษตร เป็นการผนวกภารกิจหลักทุกประการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เข้าไว้ด้วยกัน ทั้งในฐานะที่เป็นสถาบันการ ศึกษาในระดับอุดมศึกษาแห่งหนึ่ง และในฐานะที่เป็นสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาด้านการเกษตรที่เก่าแก่ที่สุด ของประเทศ ในฐานะที่เป็นสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาแห่งหนึ่งนั้น มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มีหน้าที่ พัฒนาการเรียนการสอน ส่งเสริมการค้นคว้าวิจัย ให้บริการทางวิชาการแก่สังคม และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ส่วนในฐานะที่เป็นสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาด้านการเกษตรที่เก่าแก่ที่สุดของประเทศ มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ควรที่จะมีศูนย์กลาง รวบรวมเก็บรักษาและจัดแสดงข้อมูลทั้งที่เป็นเอกสารและวัตถุที่แสดงให้เห็นถึง ประวัติศาสตร์ และวิวัฒนาการทางการเกษตร ซึ่งเป็นพื้นฐานอันสำคัญยิ่งของชีวิตชาวไทยในด้านการดำรงชีพ และในวิถีแห่งการประพฤติปฏิบัติหรือวัฒนธรรม เอาไว้อย่างเป็นระบบและหลักวิชาในรูปของพิพิธภัณฑ์

สำนักพิพิธภัณฑ์และวัฒนธรรมการเกษตร มีนโยบายที่จะร่วมมือกับหน่วยราชการอื่น เช่น กระทรวง เกษตรและสหกรณ์ กรมศิลปากร และองค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้อง ในการดำเนินงานดังต่อไปนี้

๑. จัดตั้งพิพิธภัณฑ์การเกษตร เพื่อเป็นแหล่งปลูกสร้าง ส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจแก่บุคคลทั่วไป ใน เรื่องประวัติและวิวัฒนาการการเกษตรของประเทศไทย ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง กับการเกษตร

๒. สนับสนุนกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์ ฟื้นฟู เผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมของชาติทุกสาขา โดยเฉพาะอย่าง ยิงในส่วนที่เนื่องด้วยการเกษตร

๓. สนับสนุนการค้นคว้าวิจัย ที่สอดคล้องกับภาระงาน

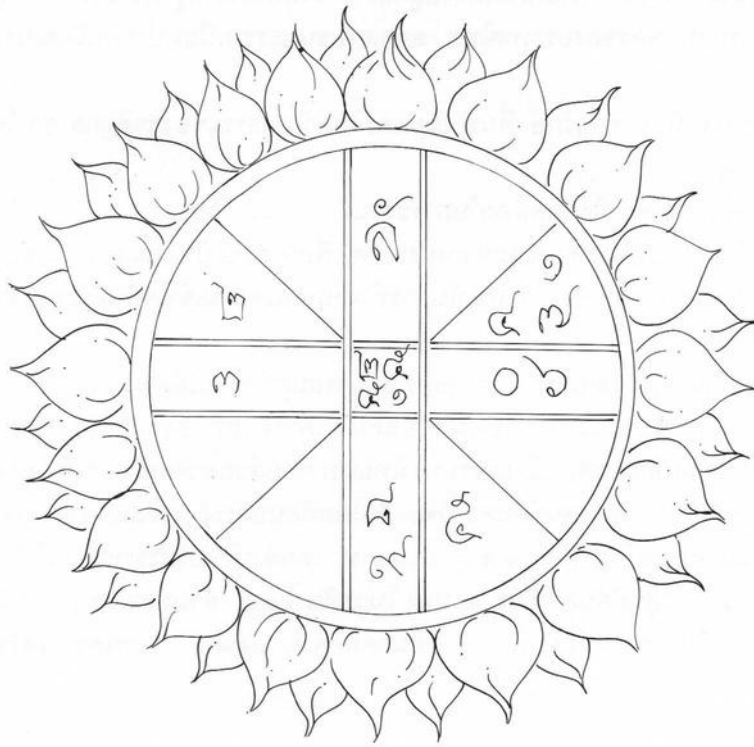
๔. ประสานงานทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ เพื่อการแบ่งปัน แลกเปลี่ยน ข้อมูล ข่าวสาร ใน ขอบข่ายภาระงาน อันจะนำมาซึ่งความเจริญก้าวหน้าในการทำงาน และความเข้าใจอันดีระหว่างกันในทุกที่สุด

เพื่อให้สำนักพิพิธภัณฑ์และวัฒนธรรมการเกษตร สามารถปฏิบัติงานได้ตามวัตถุประสงค์ มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ ได้เสนอต่อสำนักงบประมาณขออนุมัติก่อสร้างอาคารตามที่กองสถาปัตยกรรม กรมศิลปากร อนุเคราะห์ออกแบบให้ เป็นกลุ่มอาคารสถาปัตยกรรมทรงไทยประกอบด้วยอาคารโรงละคร อาคารนิทรรศการ อาคารศูนย์ค้นคว้าวิจัย-ห้องสมุด อาคารศูนย์ค้นคว้าวิจัย-สื่อโสตทัศนูปกรณ์ เวทีแสดงกลางแจ้ง ศาลาบุษบก และบุษบกมาลา ประมาณการก่อสร้างทั้งสิ้น ๒๕๔ ล้านบาท โดยสำนักงบประมาณอนุมัติให้ดำเนินการก่อสร้างอาคารทั้งหมด ยกเว้นอาคารศูนย์ค้นคว้าวิจัย ๒ หลัง ในวงเงิน ๑๙๑ ล้านบาท ทั้งนี้มหาวิทยาลัยเกษตร ศาสตร์ ได้ลงนามทำสัญญาจ้างก่อสร้างเมื่อวันที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๗ กำหนดแล้วเสร็จตามสัญญาใน เดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๓๙

ในส่วนของอาคารสำนักพิพิธภัณฑ์และวัฒนธรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้รับพระมหา กรุณาธิคุณจากฝ่าละอองพระบาท พระราชทานนามกลุ่มอาคารว่า “สำนักพิพิธภัณฑ์และวัฒนธรรมการเกษตร” และพระราชทานพระราชนุญาตให้ประดิษฐานพระนามาภิไธยย่อ “สธ” บนบุษบกหน้ากลุ่มอาคาร อันยังความ ปลาบปลื้มปิติแก่ชาวมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เป็นล้นพ้น

ณ บัดนี้ได้เวลาอันเป็นอุดมฤกษ์แล้ว ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานพระราชมงคลานุเคราะห์จาก พระกรุณาธิคุณเสด็จฝ่าละอองพระบาททรงวางศิลาฤกษ์อาคารสำนักพิพิธภัณฑ์และวัฒนธรรมการเกษตร เพื่อเป็นสิริสวัสดิ์พิพัฒนามงคลแก่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์สืบไป

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

เสด็จพระราชดำเนินทรงประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์
อาคารสำนักพิพิธภัณฑ์และวัฒนธรรมการเกษตร
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน กทม.
วันศุกร์ที่ ๑๐ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๓๘

เวลา ๐๙.๐๙ น. เป็นปฐมฤกษ์

เวลา ๐๙.๓๙ น. เป็นที่สุุดแห่งฤกษ์

ลัคนาสถิตยราศี เมษ ประกอบไปด้วย มหัทธโน แห่งฤกษ์

ดวงฤกษ์จาริกบนแผ่นศิลาฤกษ์

**อาคารสำนักพิพิธภัณฑ์และวัฒนธรรมการเกษตร
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์**

พิธีวางศิลาฤกษ์

ความรู้เรื่องพิธีก่อฤกษ์ วางศิลาฤกษ์

“ก่อฤกษ์” กับ “วางศิลาฤกษ์” นั้นเป็นพิธีต่างกัน ก่อฤกษ์เป็นพิธีไทยมีมาแต่โบราณ ทำเมื่อสร้างวัดกุศลสถานที่สำคัญ เช่น พระเจดีย์ เป็นต้น เมื่อทำรากแล้วถึงขณะจะก่ออิฐผู้เป็นเจ้าของวางอิฐก่อนผู้อื่นเป็นอิฐปิดทองก็มี ทั้งอิฐปิดทอง ปิดเงิน ปิดนาก ก็มี บางแห่งเช่นที่ประตูพระนารายณ์ราชนิเวศน์เขียนยันต์อาถรรพณ์บนแผ่นอิฐเพิ่มขึ้นด้วยก็มี ความประสงค์ของการก่อฤกษ์ดูเพื่อจะเอาบุญอย่าง ๑ หรือเพื่อจะให้ศักดิ์สิทธิ์อย่าง ๑ การวางศิลาฤกษ์นั้นไทยเราเอาอย่างพิธีของฝรั่งมาทำ ทำเมื่อก่ออิฐบ้างแล้ว ตัวเจ้าของหรือเชิญผู้มีศักดิ์ให้วางศิลาแท่งใหญ่บนอิฐที่ก่อแท่งศิลานั้นบรรจุจดหมายเหตุกับตัวอย่างของต่างๆ เช่น เงินตรา เป็นต้น ที่ใช้กันในสมัยนั้นฉีกไว้ด้วยความประสงค์สำหรับให้คนภายหลังรู้เรื่องที่สร้างสถานอันนั้น เพราะฉะนั้นจะทำทั้ง ๒ พิธีด้วยกันหรือจะทำแต่อย่างหนึ่งอย่างใดก็ได้ แต่จะทำแทนกันไม่ถูก (๑)

ก่อฤกษ์กับวางศิลาฤกษ์นั้น ได้ตรึงตรองแล้ว เห็นเป็นอันเดียวกันคือ ตั้งใจจะประเดิมก่อรากสิ่งที่จะสร้างขึ้น ที่ก่อขึ้นมาจากสูงเสียดก่อนแล้วจึงก่อฤกษ์หรือวางศิลาฤกษ์ เพราะลัดเอาความสะดวกที่จะไม่ให้ต้องลงไปก่อนที่กันคลองราก การวางศิลาฤกษ์นั้นเราไปจำเอาวิธีของฝรั่งมาทำด้วยความเข้มแข็ง นี่ก็ได้ว่าครั้งแรกเป็นวังบูรพา แต่ที่จริงฝรั่งเขาก็ก่อตึกด้วยหิน เขาจึงวางหินเป็นฤกษ์ เราก่อตึกด้วยอิฐ จึงวางอิฐเป็นฤกษ์นั้นถูกแล้ว ที่อิฐปิดทองปิดเงิน

ปิดนากนั้นก็เพื่อจะให้ดีมีไม่ก็แผ่นใช้อิฐเปล่าเป็นบริวารมาก การวางศิลาฤกษ์นั้นก็มีการก่อฤกษ์ไปพร้อมกันด้วย เห็นได้ว่าท่านแต่ก่อนท่านรู้ลึกว่าเป็นการอย่างเดียวกัน

ความหมายการกระทำในเรื่องก่อฤกษ์ก็นึกไปต่างๆ กัน อย่างที่มีอักษรเลขยันต์นั้นต้องการจะกันภัย อย่างที่เรียกว่าก่อฤกษ์นั้น หมายความว่าทำในวันดีคืนดี โดยตั้งใจจะให้อยู่เย็นเป็นสุข ที่ฝรั่งฝังหนังสือกับเงินไว้ที่ศิลาที่ตั้งใจจะให้คนภายหลังเมื่อล่วงห้าพันพระพรรษาไปแล้ว รู้ว่าเป็นตึกอะไรสร้างครั้งไหน แม้ที่อเมริกันก่อตึกเอาอะไรต่ออะไรเข้าบรรจุก็เป็นความคิดทางเดียวกัน หากพิสดารขึ้นเท่านั้น การบรรจุอะไรต่ออะไรนั้นเกล้ากระหม่อมกลัว กลัวจะอยู่ไปไม่ได้ถึงห้าพันพระพรรษาเพราะอากาศเมืองเราขึ้นคิดว่าผิดกันกับเมืองฝรั่งมาก สิ่งซึ่งฝรั่งเขาทำเข้ามา เขาว่าตึกที่เคยมีผิดในเมืองเรา เช่น แผ่นชั้นลุลอยเคยเอาใช้ทำพัดรองในงานพระศพสมเด็จพระปิตุจฉา ช่างซึ่งเขาทำขอบเป็นทองเหลืองลงหมุดแล้วชั้นลุลอยก็หักฉีกจากหมุด ขาดออกมาห้อยร่อนแรงดูน่าเกลียดพิลึก แม้ที่วางศิลาฤกษ์อย่างฝรั่งในเมืองเราก็ดี ย่อมมีความเจตนาไปต่างๆ กัน ที่จะให้สิ่งซึ่งบรรจุยืนยงไปห้าพันพระพรรษาอย่างความคิดของฝรั่งก็มี ที่เห็นไม่เป็นประโยชน์เอาแท่งศิลาซึ่งก่อเข้าเป็นเครื่องประดับตึกเสียก็มี เช่นที่วังไกลกังวล เขาเป็นพนักพระเกลียดเป็นต้น กับที่ไม่เกี่ยวกับตึกเลยก็มี นั้นเขาเหยียดไปเป็นพวกฝังอาถรรพณ์

การก่อฤกษ์กลัวจะมีขึ้นไม่สุ่นานนัก เพราะอ่านหนังสืออะไรก็ไม่พบที่กล่าวถึงเลย (๒)

(๑) สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, **สาส์นสมเด็จพระ** ฉบับลงวันที่ ๘ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๔๔๔

(๒) สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์, **สาส์นสมเด็จพระ** ฉบับลงวันที่ ๒๒ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๔๔๔

เครื่องประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์

หลุมฤกษ์ เป็นหลุมสี่เหลี่ยมก่อด้วยปูนใส่ทรายรองกันหลุมไว้ ปัจจุบันมีหลุมฤกษ์มาตรฐาน กรมโยธาธิการหล่อเตรียมไว้เพื่อความสะดวก

แผ่นดวงฤกษ์ (ศิลาฤกษ์)

แผ่น (อิฐชุบ) ทอง นาก เงิน อย่างละ ๓ แผ่น

ไม้มงคล ๙ อย่าง เป็นท่อนไม้ขนาดราว ๑ x ๑ นิ้ว ยาวประมาณ ๘ นิ้ว

พลอย ๙ สี (แก้วนพเก้า) ๑ ชุด ใส่ตลับ

ข้าวตอก ดอกไม้

ราชวัตรจัดทรง ประกอบด้วยหน่อกล้วย หน่ออ้อย

ลำดับในพิธี

ก่อนการวางศิลาฤกษ์มีพิธีบวงสรวงขอพรเจ้าที่เจ้าทาง เครื่องประกอบพิธีบวงสรวงประกอบด้วย เครื่องสังเวद्य บูชาดวงฤกษ์พร้อมบัตรพลี คือ หัวหมู เป็ด ไก่ กุ้ง ปู ปลา ขนมหวาน ๙ อย่าง ผลไม้ ๙ อย่าง บายศรีปากชาม เครื่องกระยาบวด (ขนมต้มแดง ขนมต้มขาว กล้วยน้ำทมะพร้าวอ่อน เผือกต้ม มันต้ม นมเนย) เมื่อเสร็จการบวงสรวงแล้วจึงเป็นการวางศิลาฤกษ์

ประธานในพิธีเจิมแผ่นดวงฤกษ์แผ่นทอง นาก เงิน ไม้มงคล ตลับพลอย

ตอกไม้มงคลในหลุมฤกษ์จนไม้เสมอรระดับทราย

วางแผ่นทอง นาก เงิน ลงในหลุมฤกษ์

วางแผ่นดวงฤกษ์ วางตลับพลอยลงบนแผ่นดวงฤกษ์ แล้วโปรยข้าวตอกดอกไม้ เป็นอันเสร็จพิธี

ในกรณีที่ประธานประกอบพิธีเป็นพระบรมวงศานุวงศ์ตั้งแต่ชั้นพระเจ้าวรวงศ์เธอขึ้นไปจะ"ทรงพระสุหร่าย" คือประพรมน้ำพระพุทธมนต์ลงบนเครื่องประกอบพิธีในหลุมฤกษ์ด้วย น้ำพระพุทธมนต์นี้กองพระราชพิธี สำนักพระราชวังจะเตรียมมาจากวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

หากมิได้ประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์ ณ ตำแหน่งจริงเมื่อเสร็จพิธีวางศิลาฤกษ์แล้วจะเทปูนปิดหลุมฤกษ์ และยกย้ายเข้าเก็บรอเวลานำไปฝังลงใต้พื้นใจกลางอาคารในภายหลัง ปัจจุบันมักทำแผ่นศิลาฤกษ์เป็น ๒ แผ่น แผ่นหนึ่งฝังไว้ใต้พื้นอาคาร อีกแผ่นหนึ่งติดไว้กับผนังอาคารให้เห็นเด่นชัด

ผู้นุเคราะห์ข้อมูลส่วนเครื่องประกอบพิธีและลำดับในพิธี :

พระครูสิริวารีย์

พระครูพรหมณ์ แผนกพิธีการ

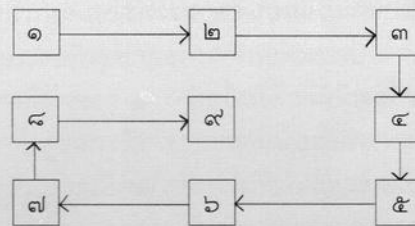
กองพระราชพิธี สำนักพระราชวัง

ทิศที่เป็นมงคลประจำวันและที่เกี่ยวข้องกับพิธีวางศิลาฤกษ์หรือพิธีการมงคลต่าง ๆ

วันอาทิตย์	ประธานแปรพักตร์สู่เบื้องมงคลทิศทักษิณ (ทิศใต้)
วันจันทร์	ประธานแปรพักตร์สู่เบื้องมงคลทิศหริ (ทิศตะวันตกเฉียงใต้)
วันอังคาร	ประธานแปรพักตร์สู่เบื้องมงคลทิศประจิม (ทิศตะวันตก)
วันพุธ	ประธานแปรพักตร์สู่เบื้องมงคลทิศพายัพ (ทิศตะวันตกเฉียงเหนือ)
วันพฤหัสบดี	ประธานแปรพักตร์สู่เบื้องมงคลทิศอีสาน (ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ)
วันศุกร์	ประธานแปรพักตร์สู่เบื้องมงคลทิศอาคเนย์ (ทิศตะวันออกเฉียงใต้)
วันเสาร์	ประธานแปรพักตร์สู่เบื้องมงคลทิศอุดร (ทิศเหนือ)

การเรียงไม้มงคล

เรียงตามทักษิณาวัด (จากซ้ายมาขวา)

๑ ไม้ชัยพฤกษ์	หมายถึง มีโชคชัย
๒ ไม้ราชพฤกษ์	หมายถึง เป็นใหญ่เป็นโต
๓ ไม้ทองหลาง	หมายถึง มีเงินมีทอง
๔ ไม้ไผ่ศรีสุข	หมายถึง มีความสุข
๕ ไม้กันเกรา	หมายถึง ป้องกันภัยอันตรายต่างๆ
๖ ไม้ทรงบันดาล	หมายถึง ความบันดาลซึ่งโชคลาภ
๗ ไม้สักทอง	หมายถึง ความศักดิ์สิทธิ์ (สมความปรารถนา)
๘ ไม้พยอม	หมายถึง ความผดุงซึ่งฐานะ
๙ ไม้ขนุน	หมายถึง หนุนขึ้นตามลำดับ

คัดลอกจากบันทึกของ นายศิริพงศ์ วัชรวิทย์ หัวหน้าโหรหลวงสำนักพระราชวัง ถึงนายเครือ กัมพานนท์ ผู้อำนวยการกองพระราชพิธี สำนักพระราชวัง

ปรัชญาการออกแบบ

อาคารสำนักพิพิธภัณฑสถานและวัฒนธรรมการเกษตร

โครงการก่อสร้างอาคารสำนักพิพิธภัณฑสถานและวัฒนธรรมการเกษตร ถือกำเนิดในช่วงปี พ.ศ.๒๕๓๕ ซึ่งเป็นช่วงที่รัฐบาลเริ่มเน้นการส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรมไทย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้รับอนุมัติงบประมาณเป็นงบประมาณระหว่างปี ๒๕๓๕-๒๕๓๘ ในวงเงินทั้งสิ้น ๘๙,๑๓๕,๐๐๐ บาท (แปดสิบเก้าล้านหนึ่งแสนสามหมื่นห้าพันบาทถ้วน) โดยแบบที่ร่างเสนอขออนุมัติวงเงินขั้นต้นเป็นอาคารสมัยใหม่หลังเดียวไม่รวมค่าติดตั้งวัสดุอุปกรณ์

เนื่องจากคณะทำงานโครงการจัดตั้งสำนักพิพิธภัณฑสถานและวัฒนธรรมการเกษตร ประสงค์จะให้อาคารใหม่เป็นอาคารที่แสดงคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมด้านสถาปัตยกรรมไทยที่นับวันจะสูญหายไป มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จึงขอความร่วมมือจากกรมศิลปากร ซึ่งโดยปกติมักจะให้ความอนุเคราะห์ออกแบบอาคารแก่หน่วยงานของราชการทั้งที่ต้องการอาคารลักษณะสถาปัตยกรรมไทยและสถาปัตยกรรมร่วมสมัย ในครั้งนี้กรมศิลปากรได้มอบหมายให้นายฉลอง สมิตะมาน สถาปนิกอาวุโสประจำกองสถาปัตยกรรมเป็นหัวหน้าคณะทำงานออกแบบ

นายฉลอง สมิตะมาน เข้ารับราชการในกองสถาปัตยกรรมตั้งแต่จบการศึกษาเมื่อปีพ.ศ.๒๕๐๑ มีประสบการณ์ในการออกแบบอาคารมาแล้วร่วมพันอาคาร แต่ส่วนใหญ่เป็นสถาปัตยกรรมร่วมสมัย ที่ไม่ค่อยได้ออกแบบสถาปัตยกรรมไทยเพราะค่าก่อสร้างสูงกว่าเป็นเท่าตัว มีปัญหาด้านงบประมาณ จะมีบ้างก็เป็นโบสถ์และวิหาร เพิ่งจะได้ออกแบบสถาปัตยกรรมไทยมากขึ้นหลังการฉลองกรุงรัตนโกสินทร์ครบ ๒๐๐ ปี ผลงานด้านสถาปัตยกรรมไทย เช่น พิพิธภัณฑสถานลำพูน พิพิธภัณฑสถานจำปาศรี หน่วยศิลปากร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สถานทูตไทยในฟิลิปปินส์ สถานทูตไทยในออสเตรเลีย เมรุวัดตระพังทอง จังหวัดสุโขทัย เป็นต้น

เมื่อได้รับมอบหมายให้ออกแบบอาคารสำนักพิพิธภัณฑสถานและวัฒนธรรมการเกษตร นายฉลอง สมิตะมาน ได้ตั้งปณิธานว่าจะออกแบบอาคารให้เป็นสถาปัตยกรรมไทยที่เต็มรูปแบบ เพื่อเป็นผลงานชิ้นสำคัญก่อนเกษียณอายุราชการ และได้ดำเนินการออกแบบรวมทั้งแก้ไขจนสำเร็จเมื่อต้น พ.ศ. ๒๕๓๗

ในแนวความคิดขั้นต้น จะดำเนินการก่อสร้างต่อจากอาคารหอประชุมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ไปทางด้านหลัง (ด้านทิศตะวันตก) เนื่องจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ผู้เป็นเจ้าของโครงการต้องการพื้นที่สำหรับกิจกรรมหลากหลาย สถาปนิกจึงแยกพื้นที่ให้สอยเป็นกลุ่มอาคาร ๔ หลัง ดังนี้

๑. อาคารโรงละคร
๒. อาคารนิทรรศการ
๓. อาคารศูนย์ค้นคว้าวิจัย-ห้องสมุด
๔. อาคารศูนย์ค้นคว้าวิจัย-ห้องโสตทัศนูปกรณ์

การแยกอาคารออกเช่นนี้นอกจากจะสะดวกแก่การใช้งานแล้ว ยังเป็นไปตามหลักการออกแบบ คือลดความเด่นของอาคารบริวาร ซึ่งเทียบได้กับศาลารายที่เคียงกับโบสถ์ วิหาร และยังสะดวกในการแบ่งส่วนก่อสร้างตามกำลังงบประมาณที่ได้รับอีกด้วย

ในการออกแบบกลุ่มอาคารที่จะเกิดขึ้นใหม่ สถาปนิกพยายามที่จะเก็บเอกลักษณ์ของความเป็นไทยไว้ และพยายามแทรกเอกลักษณ์เฉพาะของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เข้าไว้ด้วย ลักษณะความเป็นไทยนอกจากจะอยู่ที่ตัวอาคารแล้ว ยังเพิ่มเติมด้วยศาลาบุษบก ซ่อฟ้า ประดับฐานบุษบก และบุษบกมาลาเข้าไปเป็นอลังการพิเศษ ครั้งแรกสถาปนิกได้ยึดรูปแบบอาคารหอประชุมเดิมเป็นหลักและออกแบบอาคารใหม่ให้กลมกลืนกับสภาพพื้นที่ และรูปแบบสถาปัตยกรรมของอาคารเดิม คืออาคารหอ

ประชุมใหญ่ ต่อมามีการเปลี่ยนพื้นที่ก่อสร้างไปเป็นบริเวณ มุมถนนวิภาวดีรังสิตติดกับถนนงามวงศ์วานจึงมีการปรับแบบเพื่อให้เหมาะสมแก่พื้นที่

จากประสบการณ์ในฐานะที่ร่วมงานเขียนแบบโรงละครแห่งชาติกับนายอิสระ วิวัฒนานนท์ หัวหน้ากองสถาปัตยกรรมในสมัยนั้น จากการศึกษาแบบโรงละครของวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย และจากข้อมูลที่ได้รับจากครูบาอาจารย์รุ่นเก่าของวิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร ประกอบกับข้อมูลจากตำราว่าด้วยโรงละครตะวันตก นายฉลอง สมิตะมาน สถาปนิกได้นำข้อดีต่างๆ มาผสมผสานกับความต้องการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ทำให้ได้โรงละครขนาดจุ ๕๐๐ ที่นั่งมีพื้นที่ใช้สอยเต็ม ในขณะที่งบประมาณค่าก่อสร้างต่ำกว่าโรงละครหลายแห่งในปัจจุบัน

นอกจากกลุ่มอาคาร ๔ หลัง ศาลาบุษบก บุษบกมาลาแล้ว ยังมีเวทีการแสดงกลางแจ้งและลานจอดรถ ศาลาบุษบกแยกส่วนออกจากอาคารอื่นมีขนาดกว้าง ๒ เมตร ยาวทั้งสิ้น ๕๔ เมตร ข้างหน้ามีบุษบกมาลาประดิษฐานพระนามาภิไธยย่อ “สธ” ซึ่งตัวอักษรเป็นแก้วเป่ามีกระจกปิดช่องบุษบกโดยรอบ บุษบกปิดทองประดับกระจก มีขนาดสูงถึง ๖ เมตร มองเห็นเด่นสง่าแต่ไกล นับเป็นบุษบกมาลาที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย บุษบกนี้จะประดิษฐานแบบเก้าอี้นายสมม อุทัยศรี สถาปนิกกองสถาปัตยกรรม กรมศิลปากรเก็บรักษาไว้ คณะทำงานได้นำแบบบุษบกทูลเกล้าฯ ถวายสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีทอดพระเนตร และได้รับพระราชานุญาตให้ใช้ได้ในเวลาต่อมา บุษบกมาลานี้เป็นสัญลักษณ์แห่งความรำลึกถึงพระมหากษัตริย์คุณในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่ทรงมีต่อมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามอาคารแก่สำนักพิพิธภัณฑ์และวัฒนธรรมการเกษตรด้วย

นอกจากข้อฟ้าที่ฐานรองรับบุษบกมาลาซึ่งสูงถึงข้างละ ๑๒ เมตรอันมีที่มาจากรูปเศียรนาคแล้ว ที่อาคารโรงละครซึ่งเป็นอาคารหลังเอกยังมีสัญลักษณ์ซึ่งสถาปนิก

ออกแบบให้มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์โดยเฉพาะ ได้แก่ ชุมพระยานาคหน้าทางเข้าโรงละครทั้งสองด้านประดับตรามหาวิทยาลัย ส่วนบนหลังคาโรงละครด้านข้างมีช่องคูหาข้างละ ๔ ช่องประดับภาพปูนต้ำรูปเทพเจ้าประจำธาตุทั้ง ๔ ทรงเกวียนภาคต่างๆ (เหมือนกันทั้ง ๒ ด้าน) กล่าวคือ เทพแห่งดินทรงเกวียนภาคเหนือ เทพแห่งน้ำทรงเกวียนภาคใต้ เทพแห่งลมทรงเกวียนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เทพแห่งไฟทรงเกวียนภาคกลาง สถาปนิกมีความคิดว่าธาตุทั้ง ๔ คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ มีความสำคัญต่อการเกษตรโดยตรงและเกวียนก็เป็นสัญลักษณ์ของการเกษตรด้วย

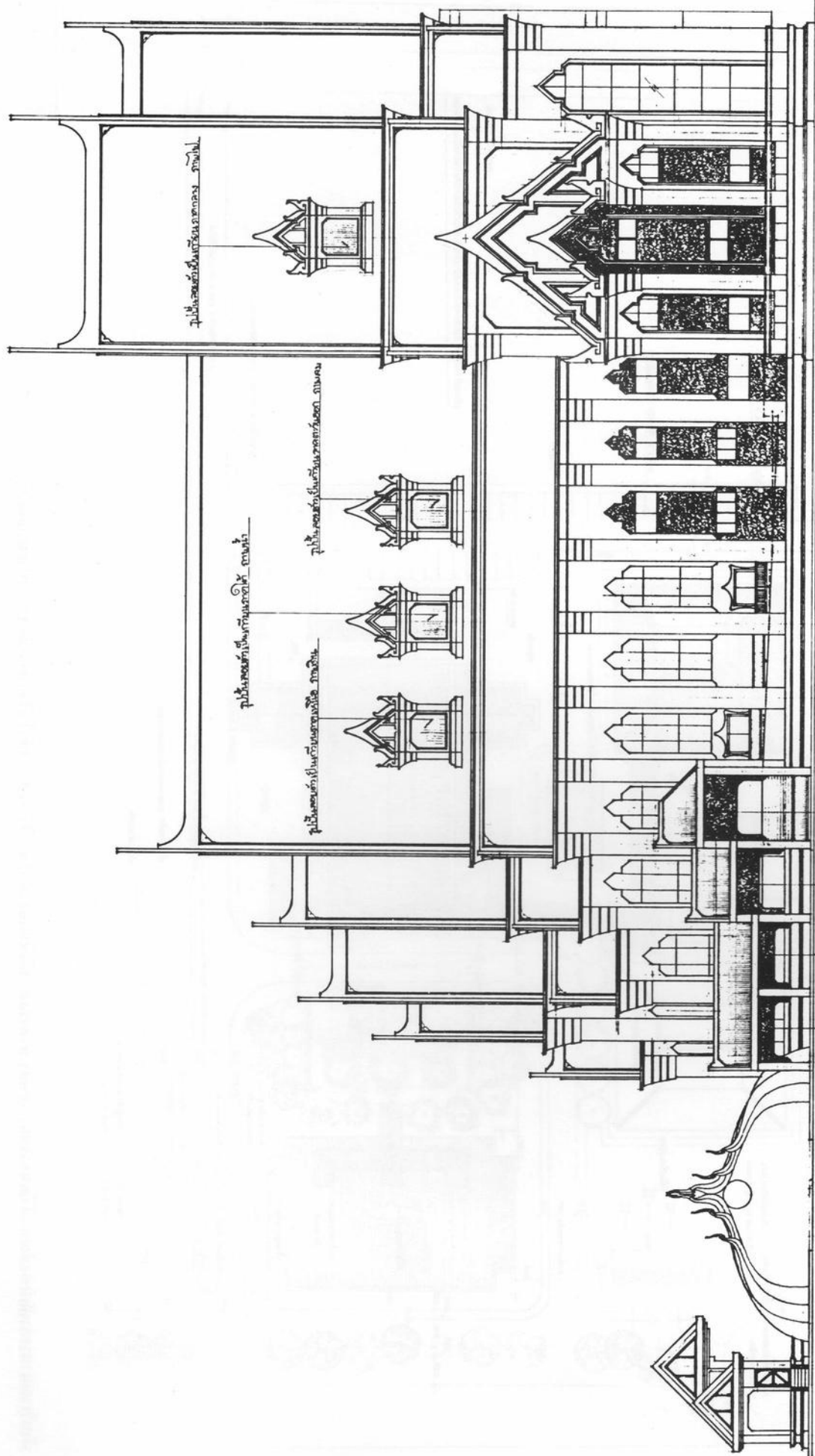
ที่ผนังทั้ง ๒ ข้างตรงทางเข้าอาคารโรงละครประดับด้วยไม้สักแกะสลักเป็นรูปรวงข้าวเรียงกันยาว ๑๖ เมตร สูงประมาณ ๖-๘ เมตร เมื่อคนเข้าไปในโรงละคร รวงข้าวแกะสลักทั้งสองข้างจะเป็นเสมือนอ้อมแขนโอบคนเหล่านั้นไว้ เป็นสัญลักษณ์ทางการเกษตรว่าข้าวให้ชีวิตคนและโอบอุ้มให้รวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ด้านขวาของอาคารโรงละครมีห้องประทับสำหรับพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์เพื่อพักพระราชอิริยาบถหรือพระอิริยาบถ

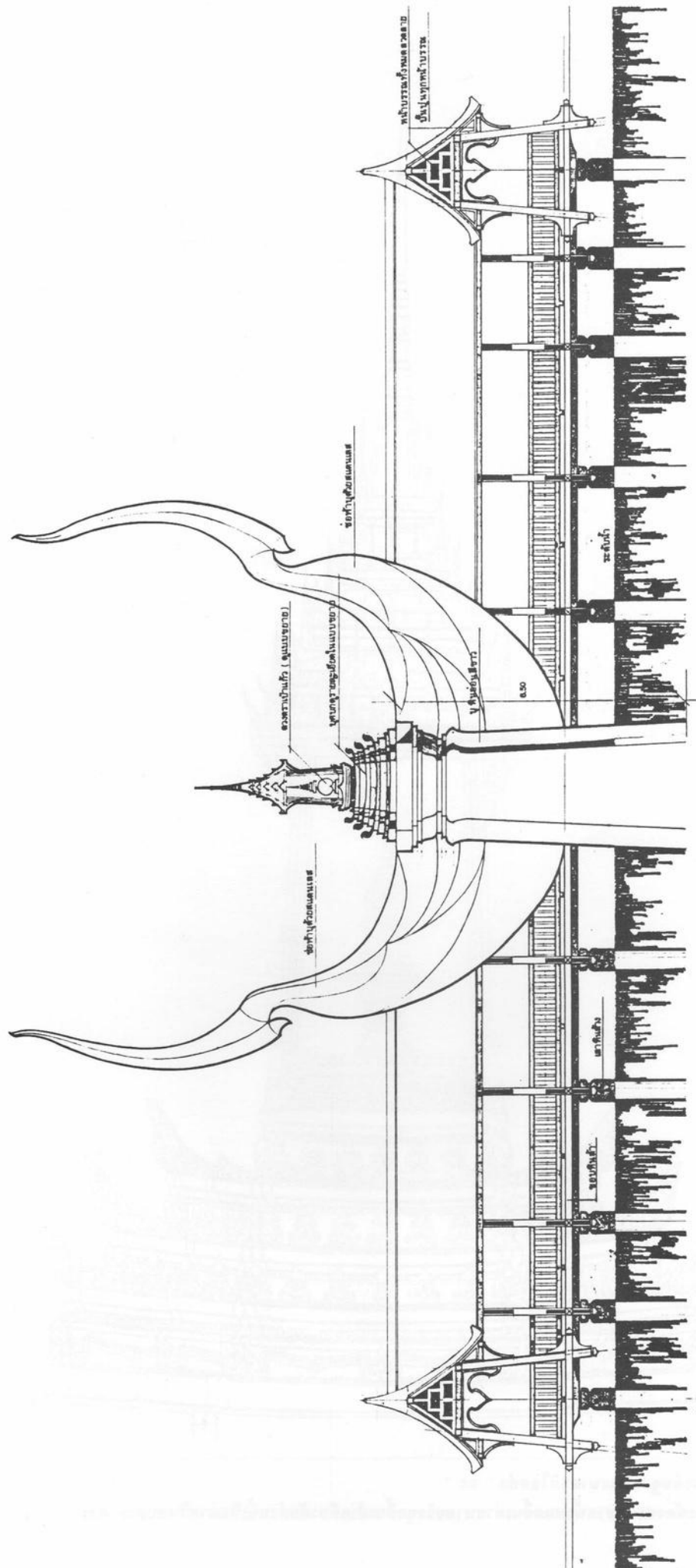
บริเวณรอบกลุ่มอาคารปลูกต้นไม้โดยเก็บรักษาดินไม้ที่ขึ้นอยู่เดิมในพื้นที่ก่อสร้างซึ่งเคยเป็นบริเวณบ้านพักข้าราชการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และปลูกต้นไม้ที่มีลักษณะเป็นไทยเสริมด้วยเช่น ต้นตาล ต้นกล้วย ชงโค ตะแบก (ซึ่งมีดอกสีม่วงอันเป็นสีประจำวันพระราชสมภพในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี) ด้านหลังบุษบกมาลามีซุ้มไม้เลื้อยอุยชัน พื้นสนามปลูกหญ้าตั้งตัวอย่างเกวียนภาคต่างๆ พื้นที่ส่วนที่เหลือด้านหลังกลุ่มอาคารอาจใช้เป็นพื้นที่อนุรักษ์พันธุ์ไม้ด้านการเกษตรแบบไทยๆ และอาจจัดตลาดนัดพันธุ์ไม้ จัดกิจกรรมด้านวัฒนธรรม พื้นที่บริเวณนี้จึงเป็นทั้งที่พักผ่อนและพื้นที่เผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมด้วยในขณะเดียวกัน นอกจากนี้บริเวณคูน้ำด้านข้างอาจจัดตลาดน้ำแสดงการดำรงชีวิตแบบไทยอีกอย่างหนึ่ง เป็นการคืนวัฒนธรรมที่ยังคงมีคุณค่าสู่เมืองและเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมด้านการเกษตรอีกด้วย

โครงการก่อสร้าง อาคารสำนักพิพิธภัณฑ์และวัฒนธรรมการเกษตร

เจ้าของโครงการ ผู้ออกแบบ	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กองสถาปัตยกรรม กรมศิลปากร	คณะกรรมการตรวจการจ้าง	
	นายฉลอง สมิตะมาน สถาปนิก นายสุวัฒน์ ค่ายแสง วิศวกรโครงสร้าง นายปรีชา วุฒิสุมปิติ วิศวกรไฟฟ้า	นางวรรณนา นาวิกมูล ประธานคณะกรรมการ นายฉลอง สมิตะมาน กรรมการ นายสุวัฒน์ ค่ายแสง กรรมการ นายปรีชา วุฒิสุมปิติ กรรมการ นายจิรพัฒน์ โชติกโกธ กรรมการ นายพิพัฒน์ ภูมิปัญญาคุณ กรรมการ นายเกรียงไกร อนุกุลยุทธธน กรรมการ นางสุภาพร คงศาลา เลขานุการ	
งบประมาณ	๑๙๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท	เจ้าหน้าที่ควบคุมการก่อสร้าง	
กำหนดเวลาแล้วเสร็จ	๙๐๐ วัน (ลงนามทำสัญญาจ้าง ๓๑ มีนาคม ๒๕๓๗)	นายผดุงสุข ภวังคินันท์ กองสถาปัตยกรรม กรมศิลปากร นายบัณฑิต ศรีสุชาติ กองยานพาหนะและอาคารสถานที่ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	
ผู้ดำเนินการก่อสร้าง	ห้างหุ้นส่วนจำกัด สถิตยวิศวก		

รูปตัดขวางของโรงละคร เห็นชั้นพระยานาคระหว่างหน้าโรงละครกับเวทีแสดงกลางแจ้ง วงกลมที่ทอดตั้เป็นตรามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
หลังอาคารมีห้องดูหาประทับรูปปั้นนาคาแห่งธาตุดิน น้ำ ลม ไฟ ทรงเกวียนสี่ภาค

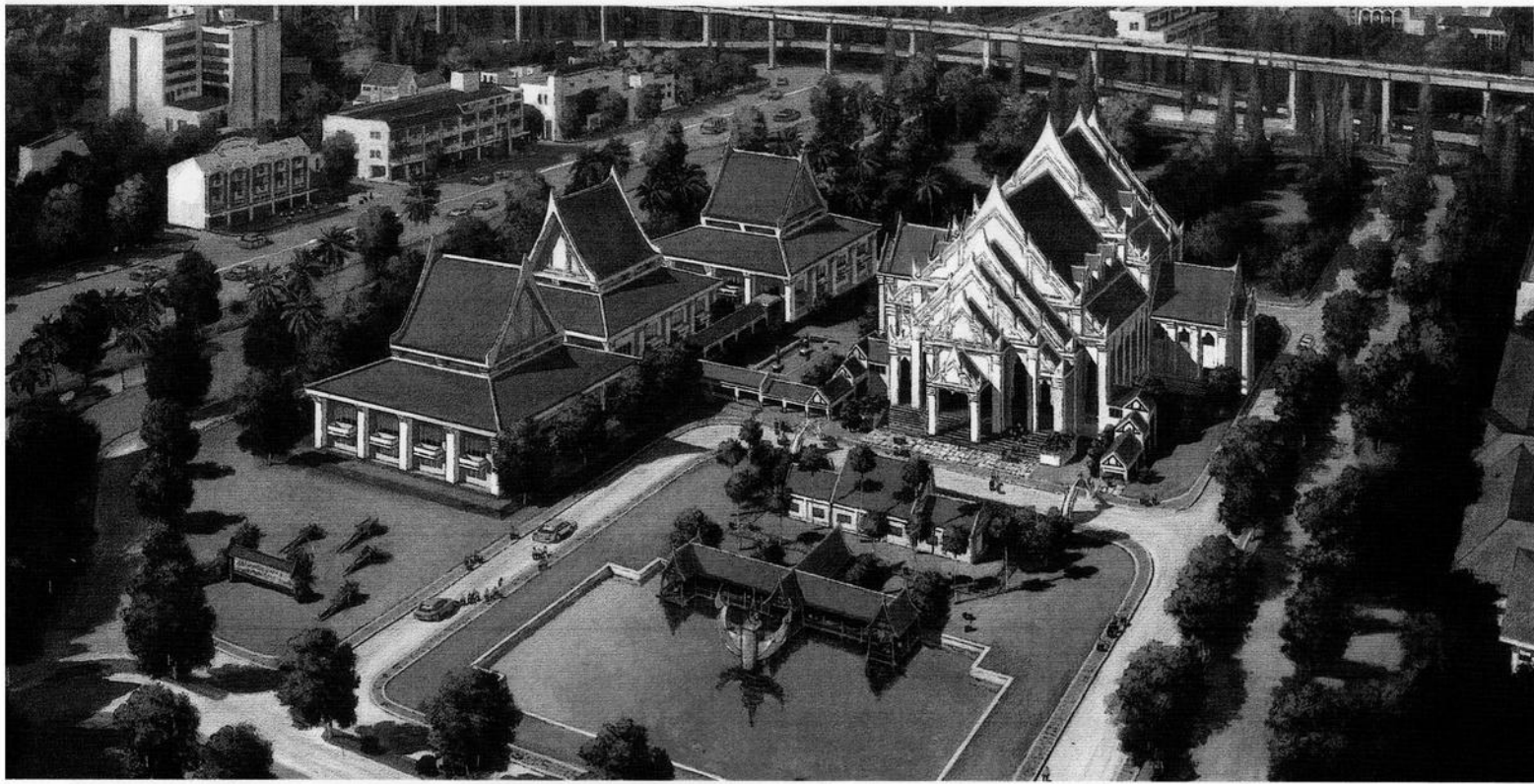

รูปตัดด้านหน้าศาลาพระมหาธาตุ กับฐานพระมหาธาตุประดับประดาด้วยพระพุทธรูปและพระธรรมมาลา

แบบบุษบกมณฑปประดิษฐานพระนามาภิไธยย่อ “ สธ ”

เมื่อจะลงมือสร้างจะต้องขยายลายทั้งหมดขึ้นเท่าขนาดจริงทุกชิ้นเป็นเดียวกับส่วนที่เป็นลายไทยของอาคาร

ซ้าย นายปรีชา วุฒิสมบัติ

วันเดือนปีเกิด ๓ ธันวาคม ๒๕๐๐

ตำแหน่งหน้าที่ วิศวกรไฟฟ้า ๕

กองพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร

วุฒิการศึกษา วศ.บ. (วิศวกรรมไฟฟ้า)

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า พระนครเหนือ

นายพิพัฒน์ ภูมิปัญญาคุณ

วันเดือนปีเกิด ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๔๒

ตำแหน่งหน้าที่ อาจารย์ ๗ ภาควิชาวิศวกรรมสิ่งแวดล้อม

คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วุฒิการศึกษา วศ.บ. (โยธา) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วศ.ม. (สุขาภิบาล) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คณะกรรมการออกแบบ

อาคารสำนักพิพิธภัณฑสถานและวัฒนธรรมการเกษตร

กลาง นายฉลอง สนิตะมาน

วันเดือนปีเกิด ๗ พฤศจิกายน ๒๕๓๘

ตำแหน่งหน้าที่ สถาปนิก ๘

กองสถาปัตยกรรม กรมศิลปากร

วุฒิการศึกษา ศิลปบัณฑิต (สถาปัตยกรรมไทย)

เกียรตินิยมอันดับ ๒ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ขวา นายสุวัฒน์ ค่ายแสง

วันเดือนปีเกิด ๕ กรกฎาคม ๒๕๔๗

ตำแหน่งหน้าที่ วิศวกรโยธา ๖

กองสถาปัตยกรรม กรมศิลปากร

วุฒิการศึกษา วศ.บ. (โยธา)

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า ธนบุรี

หุ่นจำลองอาคารสำนักพิพิธภัณฑสถานและวัฒนธรรมการเกษตร
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

เทคนิค : ไลปูน

มาตราส่วน ๑ : ๒๐๐

นายชัยณรงค์ ดีอินทร์

วันเดือนปีเกิด ๕ พฤษภาคม ๒๔๙๓

ตำแหน่งหน้าที่ นายช่างศิลปกรรม ๕
กองสถาปัตยกรรม กรมศิลปากร

วุฒิการศึกษา - กศ.บ. (ศิลปศึกษา)
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- ศศ.ม. (ประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม)
มหาวิทยาลัยศิลปากร

งานทำหุ่นจำลอง

อาคารสำนักพิพิธภัณฑสถานและวัฒนธรรมการเกษตร

ที่ปรึกษาคณะทำงาน นายฉลอง สมิตะมาน
หัวหน้าคณะทำงาน นายชัยณรงค์ ดีอินทร์
คณะทำงาน นักศึกษาชั้นปีที่ ๕ ภาควิชา
สถาปัตยกรรมไทย
วิทยาลัยช่างศิลป์ กรมศิลปากร
นายสุริยัน จันสว้าง
นายพงษ์ศักดิ์ ประเสริฐ
นายสิริชัย ประเสริฐ
นายสุทธิพันธ์ ชารินทร์
นายประกิต บริสุทธิ์

งบประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ บาท

ระยะเวลาทำงาน ๖๐ วัน

หุ่นจำลองอาคาร สำนักพิพิธภัณฑสถานและวัฒนธรรมการเกษตร

ปี พ.ศ. ๒๕๐๖ เมื่อจะมีการสร้างโรงละครแห่งชาติ นายฉลอง สมิติमान สถาปนิก กองสถาปัตยกรรม กรมศิลปากร ได้รับคำสั่งจากนายอิสระ วิวัฒนานนท์ หัวหน้ากองสถาปัตยกรรมในขณะนั้นให้ทำหุ่นจำลองอาคารโรงละครแห่งชาติขึ้นด้วยวิธีไสยปูน

นายฉลอง สมิติमान พร้อมด้วยคณะทำงานซึ่งล้วนเป็นข้าราชการสังกัดเดียวกันได้ลงมือทำหุ่นจำลองอาคารดังกล่าว ใช้มาตราส่วน ๑:๑๐๐ โดยอาศัยห้องเรียนในคณะจิตรกรรม ประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เป็นสถานที่ดำเนินการตั้งแต่เริ่มต้นจนแล้วเสร็จ ใช้เวลาประมาณ ๑ เดือน งบประมาณ ๕,๐๐๐ บาท

นับแต่นั้นเป็นต้นมาไม่มีการทำหุ่นจำลองอาคารด้วยวิธีนี้อีก จนถึงปลายปี พ.ศ. ๒๕๓๗ นายชัยณรงค์ ดีอินทร์ นายช่างศิลปกรรม กองสถาปัตยกรรม กรมศิลปากร จึงได้รับทำหุ่นจำลองอาคารสำนักพิพิธภัณฑสถานและวัฒนธรรมการเกษตรด้วยวิธีไสยปูน ให้แก่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เป็นครั้งแรกในรอบ ๓๑ ปี

ทำไมจึงไสยปูน

วัสดุที่ใช้ในการทำหุ่นจำลองอาคารและหุ่นจำลองอื่นๆ มีมากมายหลายประเภทจัดเป็นกลุ่มใหญ่ๆ ได้ดังนี้

๑. ปูนปลาสเตอร์
๒. กระจก เช่น กระจกบานอ้อยอย่างบาง กระจกไฟโต้บอร์ด กระจกเทาขาว

๓. ไม้ จำพวกไม้เนื้ออ่อน เช่น ไม้ก๊อก ไม้บาร์ชาร์ ไม้โมก ผิวไม้

๔. วัสดุสังเคราะห์ เช่น พลาสติก เรซิน ฟิล์ม เอกซเรย์ใช้แล้ว

๕. โลหะ

การเลือกวัสดุทำหุ่นจำลองอาคารขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น รูปทรงของอาคาร งบประมาณ ระยะเวลาและวัตถุประสงค์ ในทัศนะของผู้รู้การใช้ปูนปลาสเตอร์สร้างหุ่นจำลองอาคารที่เป็นสถาปัตยกรรมไทยจะให้ความรู้สึกสมจริงดีที่สุดในขณะที่วัสดุประเภทอื่นเหมาะแก่การทำหุ่นจำลองอาคารสมัยใหม่มากกว่า อย่างไรก็ตามปัจจุบันแม้เมื่อมีการทำหุ่นจำลองอาคารที่เป็นสถาปัตยกรรมไทยก็ไม่มีผู้ใช้ปูนปลาสเตอร์แล้ว เพราะกระบวนการในการสร้างทำที่ต้องอาศัยเทคนิคการ “ไสยปูน” ที่สืบทอดปฏิบัติเป็นหลักมาแต่เดิมนั้น ต้องใช้ความชำนาญเฉพาะตัวของผู้ทำสูงและเสียเวลามาก ไม่คุ้มหากต้องการทำขึ้นมาเพื่อเพียงใช้ดูแบบอาคารเท่านั้น

หากจัดเรียงตามความยากง่ายในการทำ หุ่นจำลองอาคารทำได้ด้วยกระดาษจัดอยู่ในพวกง่ายใช้เวลาไม่มาก ราคาถูก ส่วนหุ่นจำลองอาคารทำด้วยปูนปลาสเตอร์หรือหุ่นจำลองอาคารแบบไสยปูน อยู่ในพวกยาก ใช้เวลานานจึงมีราคาสูง แต่เมื่อพูดถึงความคงทนแล้ว ในสภาพการเก็บรักษาที่ไม่ต่างกัน หุ่นจำลองอาคารแบบไสยปูนจะคงทนกว่า แม้เนื้อปูนจะเปลี่ยนสีจากขาวออกเป็นเหลือง แต่ก็จะไม่บิดงอ ไม่เสียรูปเหมือนวัสดุอื่น เหมาะที่จะเก็บไว้เป็นตัวอย่างของงานหรือเพื่อการศึกษาในระยะยาว

ที่ว่ายาก ยากนั้นประการใด

ขั้นตอนการทำหุ่นจำลองอาคารแบบไสปูนประมวลเป็นลำดับได้ดังนี้

๑. อ่านแบบ
๒. กำหนดมาตราส่วน
๓. ถอดแบบ
๔. ตัดแบบเตรียมทำพิมพ์
๕. ทำพิมพ์
๖. แต่งพิมพ์
๗. เตรียมแท่นรองไสปูน
๘. ผสมปูน
๙. ไสปูน
๑๐. ผึ่งปูนที่ไสแล้วให้แห้ง
๑๑. ตัดเข้ามุม ๔๕ หรือ ๙๐ องศา
๑๒. เตรียมพื้นผิวด
๑๓. ประกอบชิ้นส่วนหลักลงบนพื้นผิวด
๑๔. ใส่ส่วนที่เป็นรายละเอียด
๑๕. ใส่ส่วนประกอบบริเวณ เช่น สนามหญ้า ต้นไม้
๑๖. เก็บรายละเอียด

จากอ่านแบบจนถึงถอดแบบ

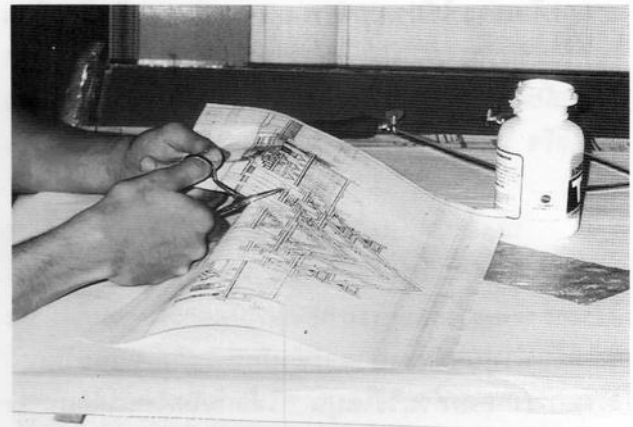
การอ่านแบบ คือ การศึกษารูปแบบอาคารจากแบบพิมพ์เขียว เพื่อทำความเข้าใจขนาดรูปทรงองค์ประกอบของอาคารตัวจริง แล้วกำหนดว่าจะลดขนาดลงเป็นสัดส่วนสักเท่าใดจึงจะได้ภาพรวมที่ใกล้เคียงกับของจริง มาตราส่วนที่ใช้มีตั้งแต่ ๑:๕๐ จนถึง ๑:๒๐๐ หากอาคารมีขนาดไม่ใหญ่โตนักมักใช้มาตราส่วน ๑:๕๐ ซึ่งจะทำให้ได้รายละเอียดเหมือนจริงมาก อาคารสำนักพิพิธภัณฑสถานและวัฒนธรรมการเกษตร เป็นกลุ่มอาคารอยู่ในพื้นที่ราว ๒๓ ไร่ ต้องใช้มาตราส่วนถึง ๑:๒๐๐ มิฉะนั้นหุ่นจำลองจะมีขนาดใหญ่เกินควรเพิ่มปัญหาในการดูแลรักษา ต่อจากนั้นก็ถึงขั้นตอนถอดหรือถ่ายแบบจากแบบพิมพ์เขียวที่ย่อขนาดลงตามต้องการแล้ว อันได้แก่การวิเคราะห์แบบว่าจะทำส่วนใดก่อนแล้วลองสเก็ตช์แยกส่วนประกอบให้ได้ส่วนย่อย ที่ลดทอนแง่มุมและความหยักโค้งลงมากที่สุด เช่น อาคารนิทรรศการ และอาคารศูนย์ค้นคว้าวิจัยในกลุ่มอาคารสำนักพิพิธภัณฑสถานฯ ก็ดูว่าควรแบ่งทำผนังทั้งชั้นล่างและชั้นบนรวมกันตามแนวนอน หรือควรแบ่งทำผนังตามแนวตั้งเป็นท่อนๆ หลังจากควรจะเป็นแท่งสามเหลี่ยมใหญ่ทั้งชั้นหรือแบ่งครึ่งสามเหลี่ยมใหญ่ออกเป็นสามเหลี่ยมเล็ก ไสเป็นแนวยาวแล้วจึงตัดครึ่งมาประกบกันเป็นต้น โดยหลักการแล้วจะไม่ทำชิ้นส่วนให้หนาเกินไปและเมื่อประกอบแล้วจะทิ้งให้ตรงกลางอาคารโปร่งลงเพื่อลดน้ำหนัก (การลดน้ำหนักอาจใช้วิธีผสมโยก

มะพร้าวกับเนื้อปูนเข้าช่วยได้อีกทางหนึ่ง ในกรณีอาคารสำนักพิพิธภัณฑสถานฯ ย่อส่วนลงเหลือขนาดเล็กมาก หากใช้วิธีนี้โยกกับมะพร้าวอาจไหลผ่านเนื้อปูนออกมาได้) เพื่อเป็นการประหยัดเวลาจะพยายามทำพิมพ์ไสปูนหรือแม่พิมพ์หล่อปูนเพียงน้อยชิ้นแต่ให้ใสหรือหล่อปูนที่เป็นเค้าโครงหลักออกมาได้หลายชิ้น แล้วจึงแต่งหรือเพิ่มเติมรายละเอียดที่ต่างกันภายหลัง

ทำพิมพ์

พิมพ์ที่ใช้ในการทำหุ่นจำลองอาคารด้วยปูนปลาสเตอร์มี ๒ แบบ คือ แม่พิมพ์สำหรับหล่อปูนในส่วนที่เป็นรายละเอียดและพิมพ์สำหรับไสปูนในส่วนประกอบหลัก ซึ่งเริ่มต้นด้วยการตัดแบบจากพิมพ์เขียวที่ย่อลงตามมาตราส่วนที่กำหนดแล้ว แบบที่ย่อส่วนลงแล้วนี้ต้องเตรียมเผื่อไว้หลายชุด

๑. แม่พิมพ์สำหรับหล่อปูน ทำจากยางพาราหรือยางซิลิโคน ที่เรียกว่าแม่พิมพ์ถอดแบบ ใช้หล่อส่วนตกแต่งที่มีขนาดเล็กและบอบบางเกินกว่าจะใช้วิธีไสปูนหรือหล่อด้วยพิมพ์ปูนได้ การทำแม่พิมพ์ชนิดนี้ค่อนข้างซับซ้อนต้องทำ “ต้นแบบ” เพื่อสร้างแม่พิมพ์แล้วจึงใช้แม่พิมพ์นั้น

หลังจากศึกษาแบบและกำหนดมาตราส่วนแล้ว ก็ถ่ายย่อขนาดแบบลงตามที่กำหนด แยกส่วนประกอบอาคาร ตัดแบบเตรียมทำแม่พิมพ์หล่อปูนและพิมพ์ไสปูน

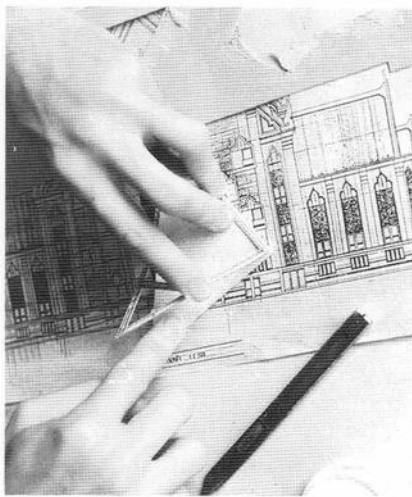
หล่อปูนหรือถอดแบบปูนออกมาอีกชั้นหนึ่ง เริ่มเตรียมต้นแบบโดยตัดส่วนที่ต้องการจากแบบที่ย่อยส่วนแล้ว เทียบเคียงดูว่าชิ้นส่วนนั้นควรจะหนาสักเท่าไร มีลวดลายที่เป็นเส้นโค้งหรือเส้นรูปทรงเรขาคณิตอย่างไรบ้าง เพื่อเพิ่มความหนาหรือรายละเอียดให้แก่ต้นแบบด้วยการใช้กระดาษตัดปิดทับซ้อนกันหลายๆ ชั้นในกรณีที่มีลวดลายของแบบเป็นเส้นตรง หากลวดลายมีใช้เส้นตรง เช่น บัวปลายเสา ก็ใช้ดินน้ำมันหรือขี้ผึ้งปั้นแต่งต้นแบบขึ้นมา (ดินน้ำมันและขี้ผึ้งยังมีประสิทธิภาพในการถอดแต่งรอยต่อของวัสดุให้กลมกลืนกันด้วย)

หลังจากเตรียมต้นแบบแล้วต้องตรวจสอบขนาด กับแบบพิมพ์เขียวย่อส่วนอีกครั้ง เมื่อแน่ใจว่าได้ขนาดถูกต้องแล้วจึงนำต้นแบบไปสร้างแม่พิมพ์สำหรับถอดแบบด้วยการวางต้นแบบลงบนวัสดุพื้นเรียบ (แผ่นพลาสติก) กันขอบโดยรอบให้สูงตามความหนาของแม่พิมพ์ ใช้น้ำมันมะพร้าวทาต้นแบบแล้วเทยางพาราหรือยางซิลิโคนลงบนต้นแบบในขอบนั้น (แม่พิมพ์ยางซิลิโคนคงทนใช้หล่อปูนได้จำนวนมากกว่าแม่พิมพ์ยางพารา) เมื่อยางแห้งแล้วก็กลับแบบเอาต้นแบบออกเป็นอันได้แม่พิมพ์สำหรับหล่อหรือถอดแบบปูน เมื่อจะหล่อก็ใช้น้ำมันมะพร้าวทาแม่พิมพ์ เทปูนปลาสเตอร์ที่ผสมแล้วลงบนแม่พิมพ์ทิ้งไว้จนปูนแห้งสนิท แคะออกด้วยวิธีการเดียวกันกับที่เอาต้นแบบออก

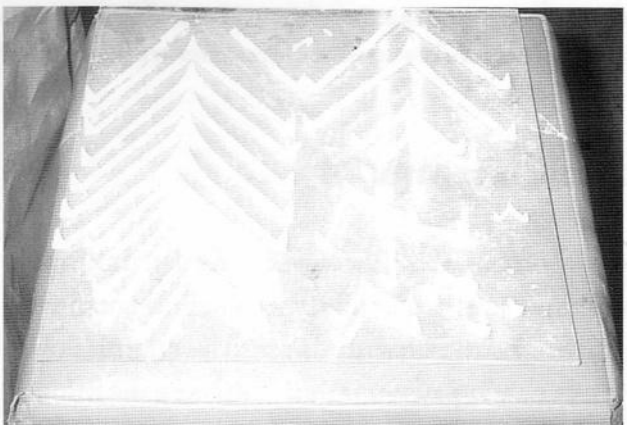
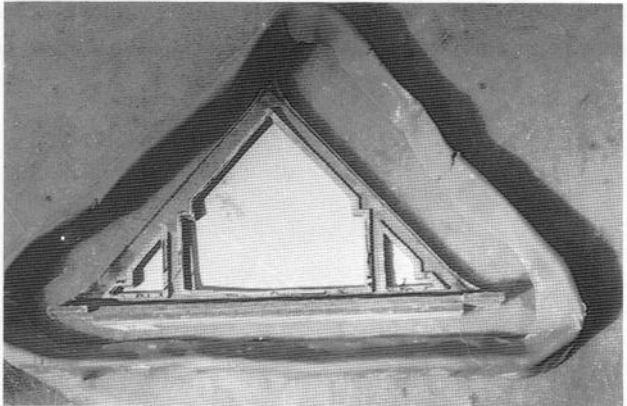
๒. พิมพ์สำหรับใส่ปูน ทำโดยการปิดแบบที่ตัดออกมาลงกับแผ่นสังกะสีหรือแผ่นตะกั่ว เลื่อยฉลุออกมาตามแบบ แล้วนำไปประกอบเข้ากับแผ่นไม้ที่ใช้ประกอบพิมพ์ไม่ให้บิดงอเวลาใส่ปูน แล้วจึงใช้ตะไบตัวเล็ก ๆ ขนิดละเอียดแต่งพิมพ์ให้ได้รอยหยักโค้งที่คมชัด ขณะใช้พิมพ์ใส่ปูนต้องทำความสะอาด แต่ก่อนใช้น้ำมันมะพร้าวทาบาง ๆ แล้วเช็ดออก ในกรณีหุนจำลองอาคารสำนักพิพิธภัณฑฯ ใช้ฟองน้ำชุบน้ำเช็ด

เตรียมแท่นรองใส่ปูน

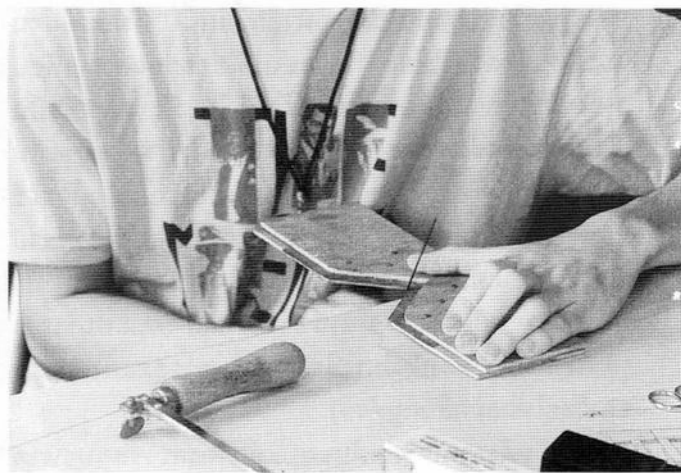
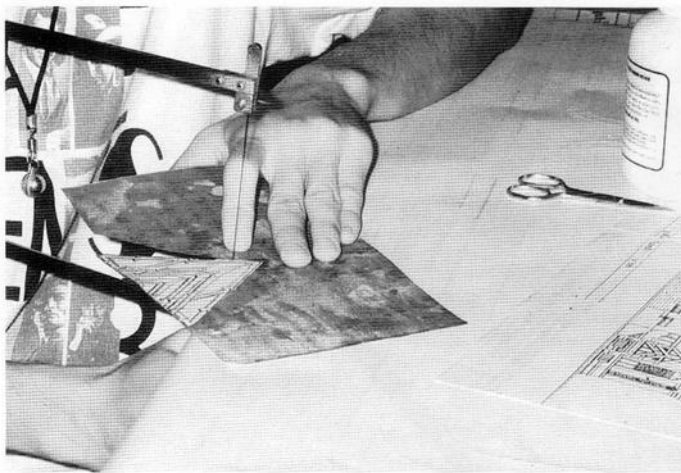
แท่นรองใส่ปูนประกอบด้วยแผ่นวัสดุพื้นผิวเรียบ ขนาดกว้างราว ๑ ฟุต ยาวพอประมาณที่กำลังแขนจะสามารถใส่ไปได้สุดโดยสะดวกคือราว ๔ ฟุต ด้านข้างมีขอบมุมจากประกบตลอดแนวยาวเพื่อวางขาไม้ติดล้อเลื่อนที่ใส่พิมพ์สำหรับใส่ปูนที่บางคนเรียกว่า “กบ” เพราะกิริยาขณะใส่ปูนเหมือนช่างไม้ใช้กบใส่ไม้ขอบมุมจากนี้จะกำกับ “กบ” ที่ใส่พิมพ์ให้วิ่งตรงไปขณะทำการใส่ วัสดุที่ใช้ทำแท่นรองใส่ปูนอาจเป็นหินอ่อน (เช่น ที่นายฉลอง สมิตะมาน ใช้เมื่อทำหุนจำลองอาคารโรงละครแห่งชาติ) หรือกระจก (เช่น ที่นายชัยณรงค์ ดีอินทร์ ใช้เมื่อทำหุนจำลองอาคารสำนักพิพิธภัณฑฯ) การใช้วัสดุขึ้นอยู่กับความถนัดหรือเป็นการค้นหาวิธีปฏิบัติที่ต่างไปจากเดิมเพื่อความสะดวกโดยให้ได้ผลงานออกมาดีเท่ากัน

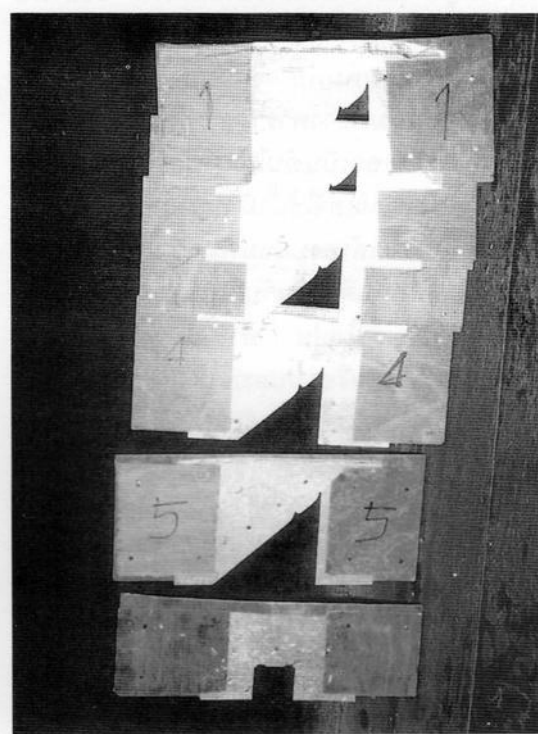
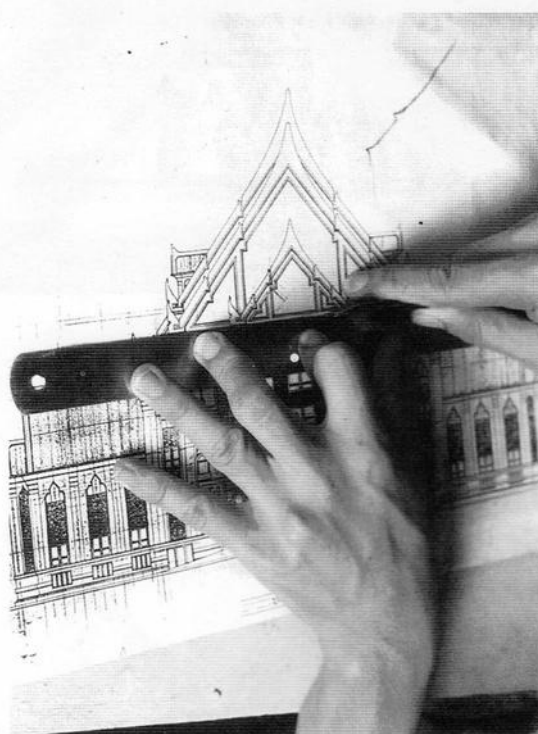
ทำแม่พิมพ์หล่อปูน

การทำแม่พิมพ์ด้วยยางพาราหรือซิลิโคน เพื่อหล่อชิ้นส่วนที่เป็นรายละเอียดตกแต่งอาคาร ตัวอย่างชิ้นส่วนที่ถอดออกมาจากแม่พิมพ์แล้ว

การทำพิน้ำไสปูนเริ่มด้วยการปิดแบบที่ตัดแยกส่วนออกมาลงกับแผ่นสังกะสี หรือแผ่นตะกั่ว เลื่อยฉลุตามแบบ ประกอบพิน้ำไสแผ่นสังกะสีด้วยแผ่นไม้เพื่อประกอบพิน้ำไสให้มั่นคง แต่งมุมหรือรอยหยักโค้งด้วยตะไบ

พิน้ำไสปูนทำหลังคาของอาคารโรงละคร แสดงขนาดที่ลดหลั่นกันของหน้าจั่ว ที่ดูเด่น ๆ เหมือนขนานกันแต่ในความเป็นจริงสถาปนิกจะต้อง “เผื่อ” ความสูงของยอดจั่วที่ซ้อนอยู่ด้านหลังให้มากกว่าระยะห่างของฐานจั่ว ซึ่งเรียกว่าการ “ส่ง” รูปทรงของหน้าจั่วซึ่งส่งผลให้เมื่อมองจากด้านล่างขึ้นไปจะแลเห็นหน้าจั่วขนานกัน หากไม่มีการเผื่อหรือการส่งนี้แล้วเมื่อมองจากด้านล่างจะเห็นจั่วซ้อนบังกันไปหมด

ว่าด้วยเรื่องของปูน

การเตรียมปูนปลาสเตอร์ เพื่อนำมาไลเป็นส่วนประกอบอาคารนั้น ทำกันทีละส่วน ทีละชั้นโดยกะปริมาณปูนให้พอสำหรับแต่ละส่วน แต่ละชั้นไป อุปกรณ์ก็มีเพียงชามอ่าง หรือถึงน้ำขนาดย่อม ใส่น้ำสะอาดลงไปก่อน แล้วจึงค่อยโรยปูนปลาสเตอร์ลงไปจนปูนกับน้ำเสมอกัน หากไม่คนหรือกวนก็จะทิ้งไว้ได้นานกว่าปกติ แต่หากคนหรือกวนให้ปูนกับน้ำเข้ากันแล้วต้องรีบใช้ เพราะปูนจะแข็ง

ตัวเร็วขึ้น หลังจากผสมปูนแล้วก็ค่อยเวลาให้เนื้อปูนหนืดได้ขนาดพอดีที่จะนำมาไล หากนำปูนขึ้นมาเร็วเกินไปเนื้อปูนจะเหลวไม่อยู่ตัว หรือหากช้าเกินไปปูนก็จะแข็งตัวและเปราะ ไลไม่ได้ทั้งสองอย่าง การกะปริมาณปูนในแต่ละครั้งก็ตีการดูให้เนื้อปูนหนืดได้ที่สำหรับการไลก็ดี ล้วนอาศัยความชำนาญเฉพาะตอนที่เกิดจากประสบการณ์ ไม่มีมาตราส่วนหรือกำหนดเวลาตายตัวอย่างตำราทำอาหารแบบฝรั่ง หากผู้ทำขาดความชำนาญก็จะเกิดความสูญเสียมาก เมื่อเนื้อปูนได้ที่เหมาะแก่การไลแล้ว ก็นำมาโรยลงบนแผ่นรองไล

กะให้ได้ความหนาบางตามต้องการ แล้วจึงเลื่อนพิมพ์ตามแนวยาวของแท่นรอง ไลปูนออกมาตามแบ ถ้าจะใช้ใบกาบมะพร้าวผลสดนั้นหน้าก็จะผลต่อนจะไลปูน คือหยอดหรือเทปูนผสมใบกาบมะพร้าวลงชั้นล่างก่อนที่จะเทปูนปลาสเตอร์ล้น ๆ ลงทับชั้นบน

เมื่อไลปูนได้ส่วนประกอบเป็นชั้นแล้วจะเห็นว่าปูนเริ่มแข็งตัวทำให้หลุดร่อนจากแท่นรองไล่ได้แล้ว จึงยกออกเรียงบนแผ่นรองสำหรับผึ่งให้แห้งต่อไป

การผึ่งปูนที่ไล่แล้วให้แห้ง เป็นการผึ่งในที่ที่อากาศถ่ายเทได้ดีให้ลมผ่าน ไม่ใช่ผึ่งแดด หากนำไปผึ่งแดดน้ำในปูนจะระเหยเร็วเกินไปทำให้เนื้อปูนเปราะ การผึ่งลมถ้าทำในหน้าร้อนก็ใช้เวลาราว ๓ วัน แต่ถ้าเป็นหน้าฝน อากาศชื้น เช่น ในกรณีหุบจำลองสำนักพิพิธภัณฑฯ ต้องใช้เวลาเป็นสัปดาห์ ที่ว่าใช้เวลามากก็คือช่วงไลปูนและคอยให้ปูนแห้งนี้เอง

การตรวจดูว่าปูนแห้งได้ที่หรือยังทำโดยใช้นิ้วเคาะเบา ๆ เพื่อฟังเสียง ปูนที่ยังขึ้นอยู่จะให้เสียงทึบหนัก ปูนที่แห้งแล้วจะให้เสียงที่เบาใส

ผสมปูน โรยปูนที่เนื้อหนืดได้ที่แล้วลงบนแท่นกระจก แล้วใช้พิมพ์ไล่ให้ได้ทั้งปูนเป็นรูปตามต้องการ

ประกอบชิ้นส่วน

การประกอบชิ้นส่วนหลักเข้าเป็นตัวอาคารจะทำให้ลงบนพื้นผิวดินที่ตีแนวเตรียมไว้แต่แรกเลยทีเดียว หรืออาจทดลองประกอบบนอกพื้นผิวดูก่อนจะเคลื่อนมาลงในพื้นผิวดินก็ได้ เริ่มด้วยฐานอาคาร แล้วจึงเป็นผนังและหลังคา ต่อจากนั้นจึงใส่ส่วนย่อยที่เป็นรายละเอียด เช่น ช่องคูหา จั่ว ลวดลายประดับ ตกแต่งด้วยตะโบหรือกระดาษทราย เมื่อประกอบอาคารเสร็จแล้วจึงลงส่วนประกอบบริเวณอาคาร เช่น ปูถนน ลงสนามหญ้า ต้นไม้ ฯลฯ

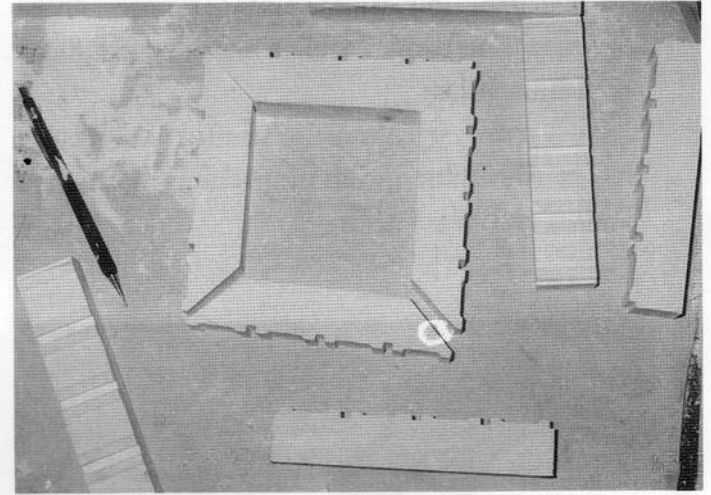
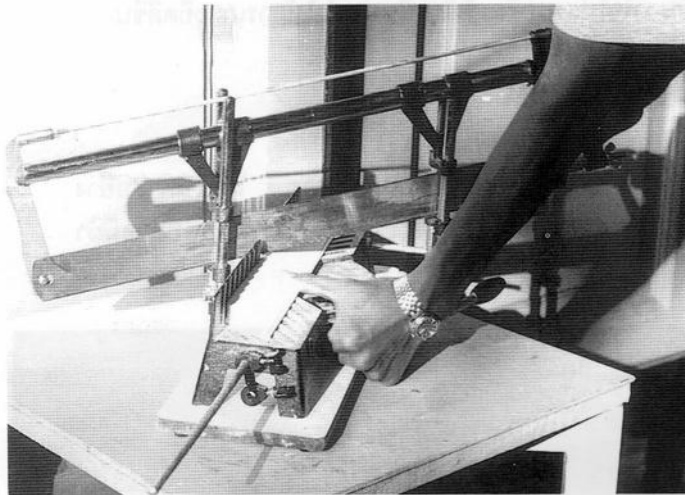
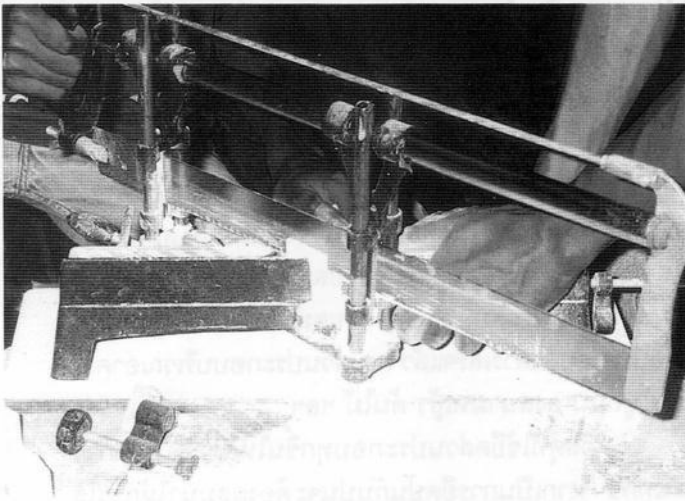
วัสดุที่ใช้ยึดส่วนประกอบทุกชิ้นให้ติดกัน คือ กาวลาเทกซ์ หากเป็นการยึดปูนกับปูนจะต้องผสมน้ำให้กาวไล่ขึ้น เพื่อให้แทรกซึมเข้าในเนื้อปูนทำให้การเกาะยึดดีขึ้น

การดูแลรักษา

ศัตรูร้ายของหุ่นจำลองอาคาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งแบบไลปูนคือฝุ่นละออง ระหว่างการประกอบต้องมีผ้า

ให้สังเกตว่าในการไลปูน พิมพ์ที่มีแผ่นไม้ประกบจะถูกสอดลงใน “กบ” ซึ่งต่อขึ้นด้วยไม้มีช่องสำหรับสอดพิมพ์ เมื่อไลปูนเสร็จ คราวหนึ่งๆ แล้วก็ถอดเปลี่ยนพิมพ์ใหม่ได้

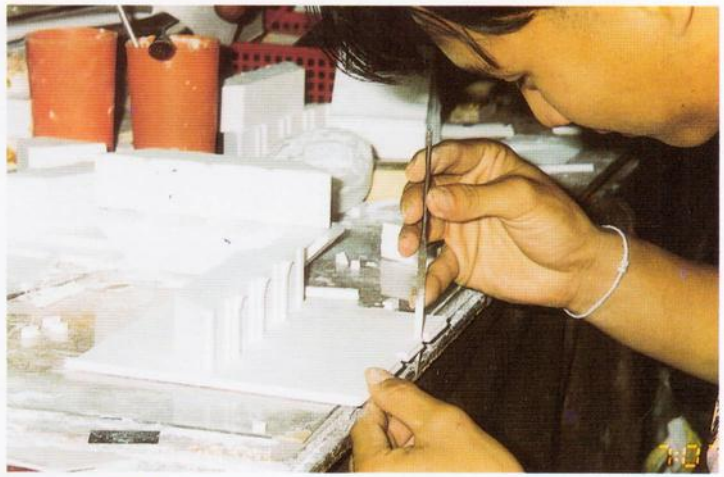

หลังจากผึ่งปูนที่ใส่เรียบร้อยแล้วจนแห้งแล้ว นำมาตัด ๔๕ หรือ ๕๐ องศา ด้วยเลื่อยที่ปรับมุมได้ (ใช้สำหรับทำกรอบรูป)
กับส่วนหนึ่งของชิ้นส่วนที่ตัดเสร็จแล้วเตรียมประกอบ

หรือพลาสติกคลุมกันฝุ่น ต้องใช้เครื่องเป่าลม (air brush) หรือเครื่องดูดฝุ่นขนาดเล็กกำจัดฝุ่น เมื่อแล้วเสร็จต้องใช้กระดาษครอบให้สนิท ทุกอย่างต้องทำด้วยความระมัดระวังเป็นพิเศษด้วยเหตุที่อาคารกับเครื่องประกอบกะจิริดเหล่านี้ล้วนเปราะบางสมขนาดของมัน

การทำหุ่นจำลองอาคารแบบไลปูน คือใช้ปูนปลาสเตอร์เป็นหลักนั้นเป็นเรื่องยากตั้งแต่การถอดแบบหรือถ่ายแบบมาไลปูน แล้วนำกลับไปประกอบ อีกทั้งผู้ทำต้องเสี่ยงต่อความสูญเสียทั้งในด้านวัสดุ แรงงานและเวลา ยิ่งกว่าการใช้วัสดุอื่นทำ แต่เพื่อให้ได้พื้นผิวที่ทรงความนุ่มนวลของสถาปัตยกรรมไทยเอาไว้ เพื่อความคงทนถาวร

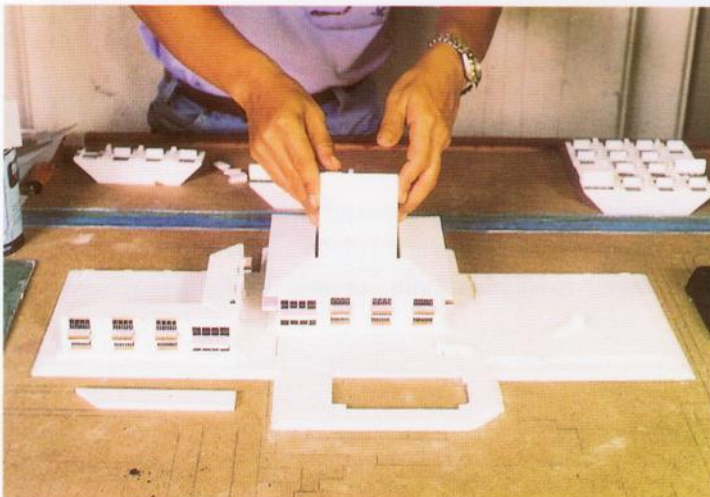
ของหุ่นจำลองอาคารที่จะอยู่รอดฝีมือและภูมิปัญญาของคนรุ่นเก่า มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์จึงเห็นสมควรอนุมัติจัดทำหุ่นจำลองอาคารสำนักพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเกษตร ด้วยวิธีไลปูน ตามคำแนะนำของสถาปนิกผู้ออกแบบ หุ่นจำลองอาคารสำนักพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จึงไม่เพียงแต่ทำให้มองเห็นภาพรวมที่ใกล้เคียงความจริงที่สุดของอาคาร ช่วยให้เกิดความเข้าใจอันเป็นประโยชน์ในการควบคุมดูแลงานก่อสร้างเท่านั้น แต่ยังเป็นงานศิลปะที่เอื้อประโยชน์ต่อการศึกษาและการอนุรักษ์ศิลปะวัฒนธรรมของไทยอีกทอดหนึ่งด้วย

การเพิ่มเติมรายละเอียดต่างๆ ภาพล่างแสดงการใช้วัสดุคือแผ่นฟิล์มเอกซเรย์ที่ใช้แล้วทำผนังต่าง

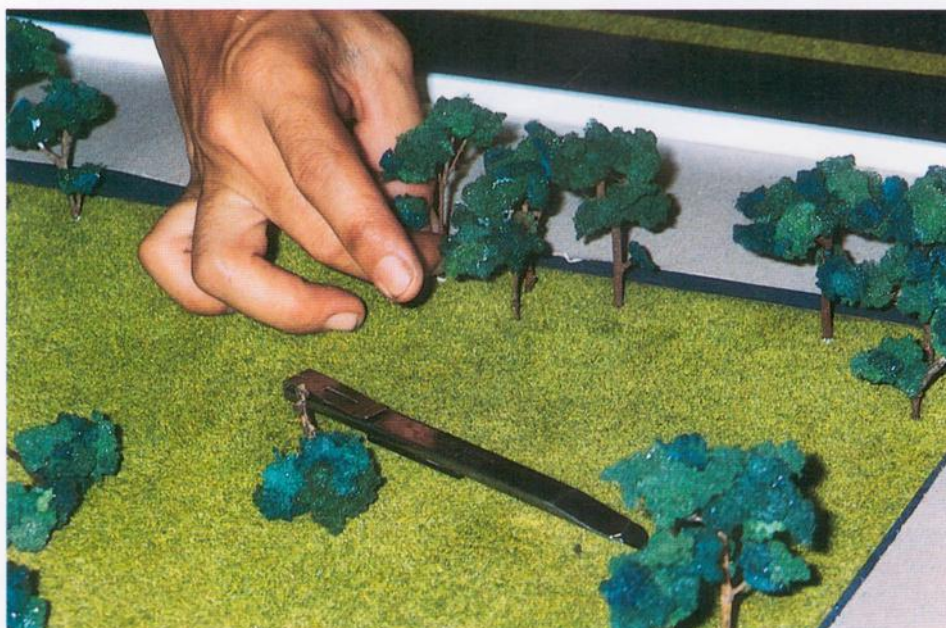
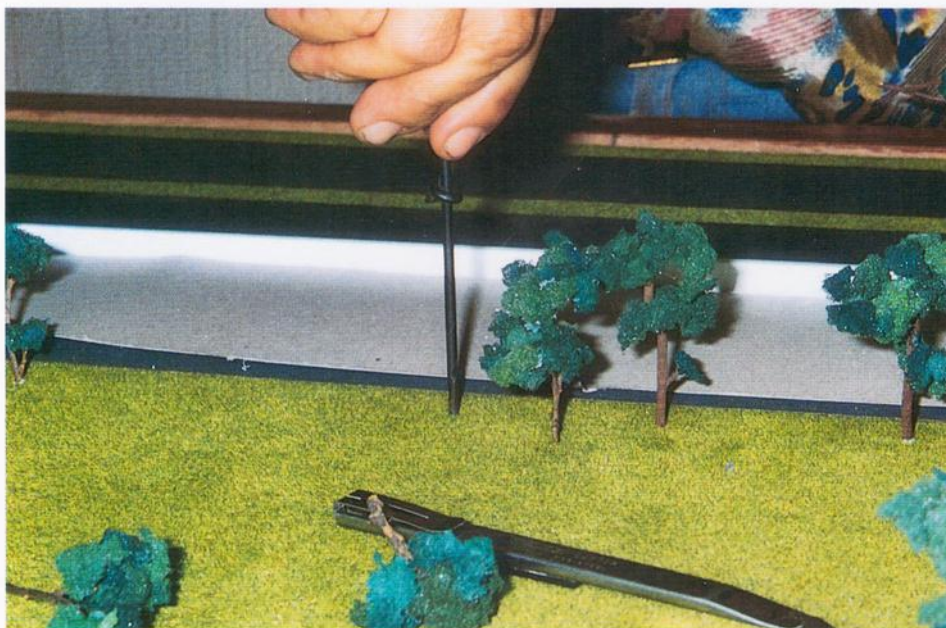
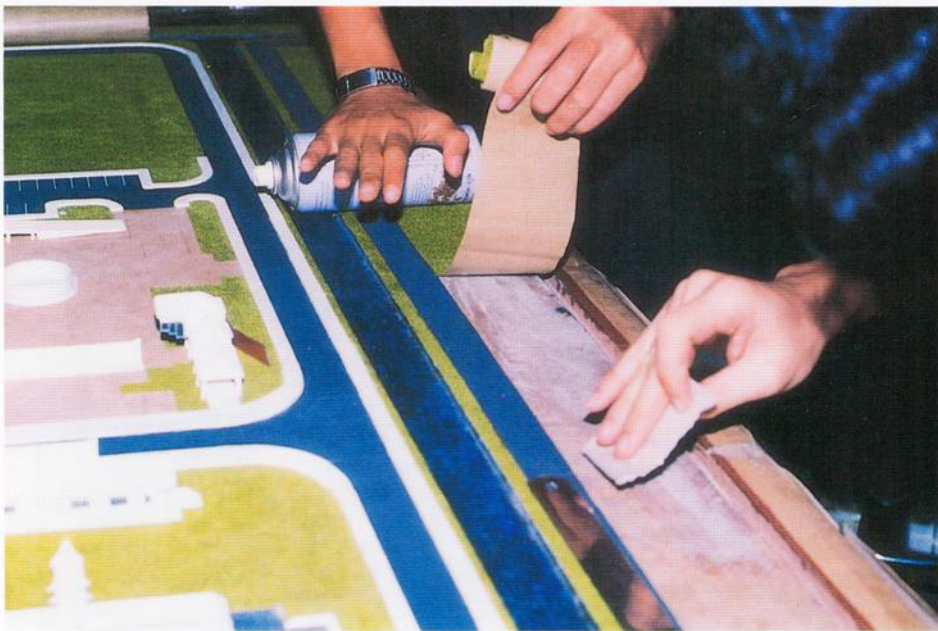

ตีฝั่งและประกอบขึ้นส่วนลงบนฝั่ง ส่วนใจกลางอาคารจะปล่อยโล่งว่างเพื่อลดน้ำหนัก ทุ่นจำลองอาคารนี้เป็นชนิดปิดหลังคา หากทำทุ่นจำลองเพื่อเปิดหลังคาดูรายละเอียดภายในอาคารจะใช้เวลานานและทำยากขึ้น

ไข่ตะปูเป็นแกนเสารับหลังคา น้ำในสระสาบชุมชนและในคูล้อมกลุ่มอาคารทำด้วยเรซิน ต้นหมากไข่กระดาศฟลอราเทปสีน้ำตาล
พันทับโดยรอบอีกครั้งด้วยเส้นด้ายสีดำ ส่วนใบไข่ชนไก่จากไม้ปักชนไก่ย้อมสี ไข่ไม้บารทำท่อฟ้าและฐานใหญ่ตอนล่างที่รอง
รับแท่นชุมชน ทิวชุมชนและเครื่องยอดหลังคาไข่กระดาศบาน้อยอย่างบางตัดซ้อนเป็นชั้น เสาชุมชนไข่ไม้บารและปิดแผ่น
ทองคำเปลว ตัวท่อฟ้าปิดแผ่นเงิน

ปูหญ้าเทียมสำหรับทำหุ่นจำลอง
 และตกแต่งบริเวณด้วยต้นไม้
 การปูหญ้าเทียมใช้กาวลาเทกซ์
 ทาลงพื้นให้เรียบก่อน แล้วจึงปู
 หญ้าโดยใช้ลูกกลิ้งทับให้เรียบ
 ตาม (ในภาพใช้กระป๋องสเปรย์
 แทน) ถนนโดยรอบปูด้วย
 กระดาษทรายน้ำสีดำเบอร์
 ละเอียดที่สุด หลังจากปูหญ้า
 เทียมเสร็จแล้วตกแต่งด้วยต้นไม้
 โดยใช้ส่วนพื้นมือเจาะนำ พื้น
 ล่างของสนามและบริเวณโดย
 รอบปูด้วยกระดาษทรายอ่อน
 อย่างหนา ส่วนพื้นล่างของ
 อาคารมีไม้อัดรอง

หุ่นจำลองอาคารสำนักพิพิธภัณฑสถานและวัฒนธรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มองจากด้านข้างเห็นช่อฟ้า บุษบกมณฑา และซุ้มพระยานาค (บน) และมองจากด้านหลัง (ล่าง) เนื่องจากย่อขนาดลงเล็กน้อย (๑ : ๒๐๐) ทำให้ไม่สามารถใช้สีตามจริงได้ การใช้สีตามความจริงกับหุ่นจำลองอาคารที่ย่อส่วนลงมากเช่นนี้จะทำให้ดูคล้ายลูกกวาดในขวดโหล น่าตื่นเต้น แต่ขาดเอกภาพ จึงต้องทำให้สีเบาสีที่สุด เพื่อให้ผู้ดูเพ่งพินิจและใช้จินตนาการ

สำนักพิพิธภัณฑสถานและวัฒนธรรมการเกษตร

ภูมิหลังและวันข้างหน้า

ความเป็นมา

ทบวงมหาวิทยาลัยได้กำหนดภารกิจหลักของสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาไว้เป็น ๔ ประการด้วยกัน คือ

๑. ดำเนินการให้การศึกษาระดับอุดมศึกษา
๒. ค้นคว้าวิจัยในสาขาวิชาต่าง ๆ
๓. ให้บริการทางวิชาการแก่สังคม
๔. ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติ

ในทางทฤษฎี ภารกิจทั้ง ๔ ประการนี้มีความสำคัญเท่าเทียมกันและทุกส่วนราชการในสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาต้องดำเนินการตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายทุกประการ ในส่วนของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ คณะ สำนัก สถาบันที่มีอยู่ แม้มีวัตถุประสงค์ที่มุ่งเน้นการเรียนการสอน การวิจัย หรือการบริการทางวิชาการ อย่างใดอย่างหนึ่งเป็นหลักของตนอยู่ เมื่อเสนอแผนการดำเนินงานก็พยายามที่จะให้แผนงานครอบคลุมภารกิจอันหลากหลายให้ได้ครบถ้วน แต่ด้วยขีดจำกัดทั้งทางด้านกำลังคน และความถนัด จึงเป็นการยากที่จะเจียนนำหนักงานได้ทั่วถึงและภารกิจประการที่ ๔ คือการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมก็มักจะเป็นงานที่ได้รับส่วนเจียนน้อยที่สุดเป็นปกติ ทั้งนี้มิได้หมายความว่ามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ไม่เห็นความสำคัญของการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม หากเป็นเพียงเพราะยังมีพันธะผูกพันอื่นที่จำเป็นเร่งด่วนกว่าต้องจัดกรดูแลก่อนเท่านั้น ความเคลื่อนไหวอย่างเป็นรูปธรรมที่แสดงให้เห็นถึงความจริงข้อนี้ก็คือ ในแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ระยะที่ ๗ (พ.ศ. ๒๕๓๕-๒๕๓๙) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้เสนอขออนุมัติจัดตั้งหน่วยงานที่จะดูแลทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมโดยเฉพาะ มีประกาศและคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการและคณะกรรมการชุดต่าง ๆ ขึ้นมาเป็นลำดับ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๒ เป็นต้นมา เช่น ประกาศแต่งตั้งคณะกรรมการโครงการศิลปวัฒนธรรม (๒ มีนาคม ๒๕๓๒) คำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการจัดตั้งศูนย์ศิลปวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (๒๑ พฤศจิกายน

๒๕๓๓) และคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการประจำสำนักงานโครงการจัดตั้งสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมและพิพิธภัณฑสถานการเกษตร (๓๑ มีนาคม ๒๕๓๕)

การผนวก “พิพิธภัณฑสถานการเกษตร” เข้ากับศิลปวัฒนธรรมในภายหลังแสดงให้เห็นถึงทัศนะที่เปิดกว้างและสมจริงยิ่งขึ้นต่อขอบเขตงานด้านศิลปวัฒนธรรม ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นฝ่ายมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์หรือฝ่ายทบวงมหาวิทยาลัยก็ตาม

ความคิดที่จะให้มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์จัดตั้งพิพิธภัณฑสถานการเกษตรไม่ใช่ความคิดที่เพิ่งเกิดขึ้นในช่วงหลังของการปรับกระบวนเพื่อก่อตั้งหน่วยงานใหม่ที่เป็นเป้าหมายในแผนฯ ๗ นี้ มีหลักฐานอ้างอิงถึงประกาศมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์แต่งตั้งคณะทำงานโครงการพิพิธภัณฑสถานการเกษตร (๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๐) ประกาศเปลี่ยนแปลงชื่อโครงการและแต่งตั้งคณะทำงานโครงการพิพิธภัณฑสถานการเกษตร (๑๙ มิถุนายน ๒๕๓๐) ประกาศแต่งตั้งคณะทำงานโครงการพิพิธภัณฑสถานการเกษตรแห่งชาติ (๑๗ ธันวาคม ๒๕๓๐ และปรับปรุงคณะทำงานใหม่เมื่อ ๒ มีนาคม ๒๕๓๓)

ท้ายที่สุดกระแสความคิดเรื่องพิพิธภัณฑสถานการเกษตรกับเรื่องศิลปวัฒนธรรมก็มาบรรจบกัน เกิดเป็น “สำนักพิพิธภัณฑสถานและวัฒนธรรมการเกษตร” ลงประกาศเป็นส่วนราชการใหม่ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พร้อมกับคณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ ๓๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๖

วัตถุประสงค์

สำนักพิพิธภัณฑสถานและวัฒนธรรมการเกษตร เป็นส่วนราชการใหม่ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์จัดตั้งเมื่อ ๓๑ สิงหาคม ๒๕๓๖ มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

๑. เพื่อเป็นแหล่งกลางในการสะสม รวบรวม รักษาและจัดแสดงอุปกรณ์ทางการเกษตร พืช สัตว์ วัตถุทางธรรมชาติ และสิ่งประดิษฐ์เกี่ยวกับการเกษตรของชาติ

รวมทั้งการจัดแสดงถึงวัฒนธรรมและชีวิตความเป็นอยู่ของ คนไทย ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร อันจะแสดงถึงเอกลักษณ์ ของชาติไทย

๒. เพื่อเป็นศูนย์การศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับ ประวัติศาสตร์การเกษตร วิวัฒนาการทางการเกษตร บุคคลสำคัญทางการเกษตร และเทคโนโลยีการเกษตรของ ประเทศไทย รวมทั้งเป็นแหล่งรวบรวมเอกสาร หลักฐาน ข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อประโยชน์ในการค้นคว้า วิจัย รวมทั้งให้บริการทางวิชาการแก่หน่วยงานในภาครัฐและ เอกชน ตลอดจนประชาชนทั่วไป

๓. เพื่อเป็นศูนย์กลางในการส่งเสริมให้มีการ ค้นคว้าวิจัย เกี่ยวกับความเชื่อ ค่านิยม แนวคิด และภูมิ ปัญญาชาวบ้าน อันเป็นรากฐานของวัฒนธรรมในการ ดำเนินชีวิตของเกษตรกร และประชาชนคนไทยทั้งหมด

๔. เพื่อเป็นศูนย์กลางในการส่งเสริมให้มีการค้นคว้า วิจัย เผยแพร่ อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีที่สำคัญของท้องถิ่นและของชาติ ตลอดจนการ แลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรมภายในประเทศและระหว่าง ประเทศ อันจะทำให้เกิดความเข้าใจและมองเห็นภาพลักษณ์ ของวัฒนธรรมพื้นบ้าน วัฒนธรรมท้องถิ่น ของคนไทย อีกทั้งได้เห็นความหลากหลายและเห็นคุณค่าทางวัฒนธรรม และอารยธรรม

๕. เพื่อเป็นแหล่งปฏิบัติการการดำเนินกิจกรรม ทางศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนสนับสนุนการเรียน การสอน การวิจัย ในการศึกษาวิชาการทางศิลปวัฒนธรรม ทั้งใน ระดับปริญญาตรี และระดับบัณฑิตศึกษา

๖. เพื่อสนับสนุนการอนุรักษ์ พื้นฟู เผยแพร่ศิลป วัฒนธรรมของชาติทุกสาขา

นโยบาย

เมื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์สถานและ หน่วยงานที่ทำงานด้านศิลปวัฒนธรรมในประเทศไทยแล้ว พบว่าบ้านเรายังไม่มีพิพิธภัณฑ์การเกษตรโดยตรง ที่มีอยู่ มักเป็นพิพิธภัณฑ์เฉพาะด้าน เช่น พิพิธภัณฑ์ชาวนาไทย (สุพรรณบุรี) พิพิธภัณฑ์ชาวนา (ส่วนหนึ่งของ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาตินารายณ์ราชนิเวศน์ ลพบุรี) พิพิธภัณฑ์แมลง (ภาควิชาชีววิทยา คณะเกษตร มหา วิทยาลัยเกษตรศาสตร์) หอพรรณไม้ (กองบำรุง กรมป่า ไม้) หรือไม่เช่นนั้นก็เป็นพิพิธภัณฑ์ที่รวมเอาการเกษตรเข้า ไว้ด้วยในฐานะที่เป็นเรื่องราววิถีชีวิตชาวนา ซึ่งมิใช่เป็น จำนวนมาก เช่น พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านจำทวี-พิมพ์ บูรณเขตต์ (พิษณุโลก) พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดหนองบัว (นครสวรรค์) พิพิธภัณฑ์ตามศูนย์วัฒนธรรมประจำจังหวัดต่าง ๆ เป็นต้น ส่วนหน่วยงานที่ทำงานด้านศิลปวัฒนธรรมมิใช่เป็น

จำนวนมากทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ทั้งในรูปของ ศูนย์วัฒนธรรมโดยตรง และในรูปขององค์กรที่ให้ความ สนับสนุน ส่งเสริมกิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรม สำนัก พิพิธภัณฑ์และวัฒนธรรมการเกษตร จึงตระหนักถึงความ จำเป็นที่จะต้องเตรียมการจัดพิพิธภัณฑ์การเกษตรอย่าง เป็นกิจลักษณะให้แล้วเสร็จโดยเร็ว และมุ่งเน้นงานเพื่อการ จัดตั้งพิพิธภัณฑ์การเกษตรเป็นอันดับแรก ในขณะที่ เดียวกันก็จะสนับสนุน ส่งเสริมกิจกรรมด้านศิลป วัฒนธรรมอย่างเต็มความสามารถ

พิพิธภัณฑ์การเกษตรในอุดมคติ

การเกษตรเป็นหัวข้อที่ครอบคลุมเนื้อหากว้าง ใหญ่ไพศาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งบนแผ่นดินที่ประชากรมีวิถี ชีวิตผูกพันกับการเกษตรมาช้านานอย่างแผ่นดินที่ชื่อว่า ประเทศไทยในปัจจุบันด้วยแล้ว การเกษตรก็คือ พื้นฐาน ของชีวิตนั่นเอง พิพิธภัณฑ์การเกษตรที่สมบูรณ์ในแง่ของ การจัดแสดงและการให้บริการข้อมูลย่อมต้องมีพื้นที่กว้าง ขวางทั้งในอาคารและกลางแจ้ง ต้องอาศัยกำลังความคิด กำลังงาน กำลังเงินมหาศาล จึงนับเป็นเรื่องที่ทำหายอย่าง มากกว่าด้วยอาคารสถานที่เท่าที่จะมีในเวลาประมาณ ๒ ปี ข้างหน้านี้ ด้วยกำลังงานที่ยังคาดการณ์ไม่ได้ว่าจะได้รับผล กระทบจากมาตรการกำหนดอัตราค่าจ้างภาครัฐมากขึ้น เพียงใด ทำอย่างไรพิพิธภัณฑ์การเกษตรที่อยู่ในความดูแล รับผิดชอบของสำนักพิพิธภัณฑ์ฯ จึงจะทำหน้าที่ของตนได้ดี เท่าที่มุ่งหวัง

สำนักพิพิธภัณฑ์และวัฒนธรรมการเกษตร มี นโยบายที่จะประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งใน ภาครัฐและภาคเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน่วยงาน ภายในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เอง หน่วยงานใน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกรมศิลปากร เพื่อการ แลกเปลี่ยน แบ่งปันข่าวสารและข้อมูลทั้งที่เป็นเอกสารและ วัตถุ ในยุคแห่งความก้าวหน้าทางสารสนเทศ หน่วยงาน ที่ทำหน้าที่อย่างเดียวกัน ควรที่จะเชื่อมโยงข้อมูลถึงกัน และกันได้อย่างเป็นระบบระเบียบ เพื่อความคล่องตัวใน การให้บริการแก่สาธารณชน แม้อาจไม่มีหน่วยงานใด หน่วยงานหนึ่งที่สามารถเก็บเอกสารและวัตถุได้ทั้งหมด แต่ก็ควรที่จะมีหน่วยงานที่สามารถเป็นแหล่งกลางในการ ตอบคำถามได้ว่าที่ไหนมีอะไร พร้อมข้อมูลกะทัดรัดที่ช่วย ให้ผู้แสวงหาความรู้ในสาขาการเกษตรทราบได้ว่าตนควรจะ สืบค้นต่อไปอย่างไร

ด้วยการร่วมมือกันด้วยความเข้าใจอันดีว่าทุกฝ่าย ต่างมุ่งทำงานมิใช่เพื่อตนเอง แต่เพื่อส่วนรวม การไม่ยึด ติดกับความถือเอาถือเอาเราย่อมทำให้งานเจริญก้าวหน้า ก่อ ประโยชน์สูงสุดแก่ประเทศชาติอย่างแน่นอน

สรุปงานในรอบปี

๑. ดูแลการก่อสร้างอาคารสำนักพิพิธภัณฑสถานและ
วัฒนธรรมการเกษตร

๒. ร่วมจัดงาน “วัฒนธรรมไทยคีนถิ่น-สาธิต
เกษตรศาสตร์สัมพันธ์” กับโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์ ภาควิชาคหกรรมศาสตร์ และโครงการ
วัฒนธรรมไทยคีนถิ่น ของเยาวชนไทยจากนครลอสแอนเจลิส
ประเทศสหรัฐอเมริกา ในวันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๓๗

๓. คณะกรรมการประจำสำนักฯ ศึกษา - ดูงาน
พิพิธภัณฑสถานตามโครงการ “พิพิธภัณฑสถานสัญจร”

ครั้งที่ ๑ พิพิธภัณฑสถานในเขตจังหวัดลพบุรีและ
พระนครศรีอยุธยา วันที่ ๑๑ มิถุนายน ๒๕๓๗

ครั้งที่ ๒ พิพิธภัณฑสถานในเขตจังหวัดนครสวรรค์
พิษณุโลก และน่าน วันที่ ๓-๕ ธันวาคม ๒๕๓๗

๔. ร่วมกับโครงการจัดตั้งสถาบันค้นคว้าและ
พัฒนาระบบเกษตรในเขตวิกฤต รับผิดชอบโครงการจัด
สร้างอนุสรณ์สถาน ม.จ.สิทธิพร กฤดากร ตำบลบางเปิด
อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มหา
วิทยาลัยเกษตรศาสตร์มีคำสั่งแต่งตั้งคณะทำงานเมื่อวันที่ ๙
สิงหาคม ๒๕๓๗

๕. จัดทำนิทรรศการถาวรพร้อมเอกสารประกอบ
เรื่อง “แหล่งโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ในมหา
วิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน” มอบผู้
นิทรรศการและเอกสารเป็นของขวัญให้วิทยาเขตกำแพง
แสนในวาระครบรอบ ๑๕ ปี ของวิทยาเขตเมื่อเดือนธันวาคม
๒๕๓๗ โดยได้รับเงินทุนสนับสนุนจากโครงการ “รักเมือง
ไทยกับยางสยาม” บริษัท ยางสยาม จำกัด (มหาชน)

๖. สถานต้องงานจัดสร้างอนุสาวรีย์บูรพาจารย์
“สามเสือแห่งเกษตร” จนเสร็จสมบูรณ์ และรับผิดชอบพิธี
เปิดในวันพฤหัสบดีที่ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๗

๗. จัดพิมพ์หนังสือที่ระลึกในพิธีเปิดอนุสาวรีย์
บูรพาจารย์ “สามเสือแห่งเกษตร”

๘. ร่วมกับคณะมนุษยศาสตร์และภาควิชาพัฒนา
ผลิตภัณฑ์ คณะอุตสาหกรรมเกษตร เสนอโครงการความ
ร่วมมือทางวัฒนธรรมระหว่างประเทศไทยกับประเทศต่าง ๆ
ประจำปีงบประมาณ ๒๕๓๗ ต่อทบวงมหาวิทยาลัย หัวข้อ
“วัฒนธรรมการเกษตรไทยและอาหารไทยในอุตสาหกรรม
พื้นบ้าน”

บุคลากรประจำสำนักพิพิธภัณฑสถานและวัฒนธรรมการเกษตร

คณะกรรมการ

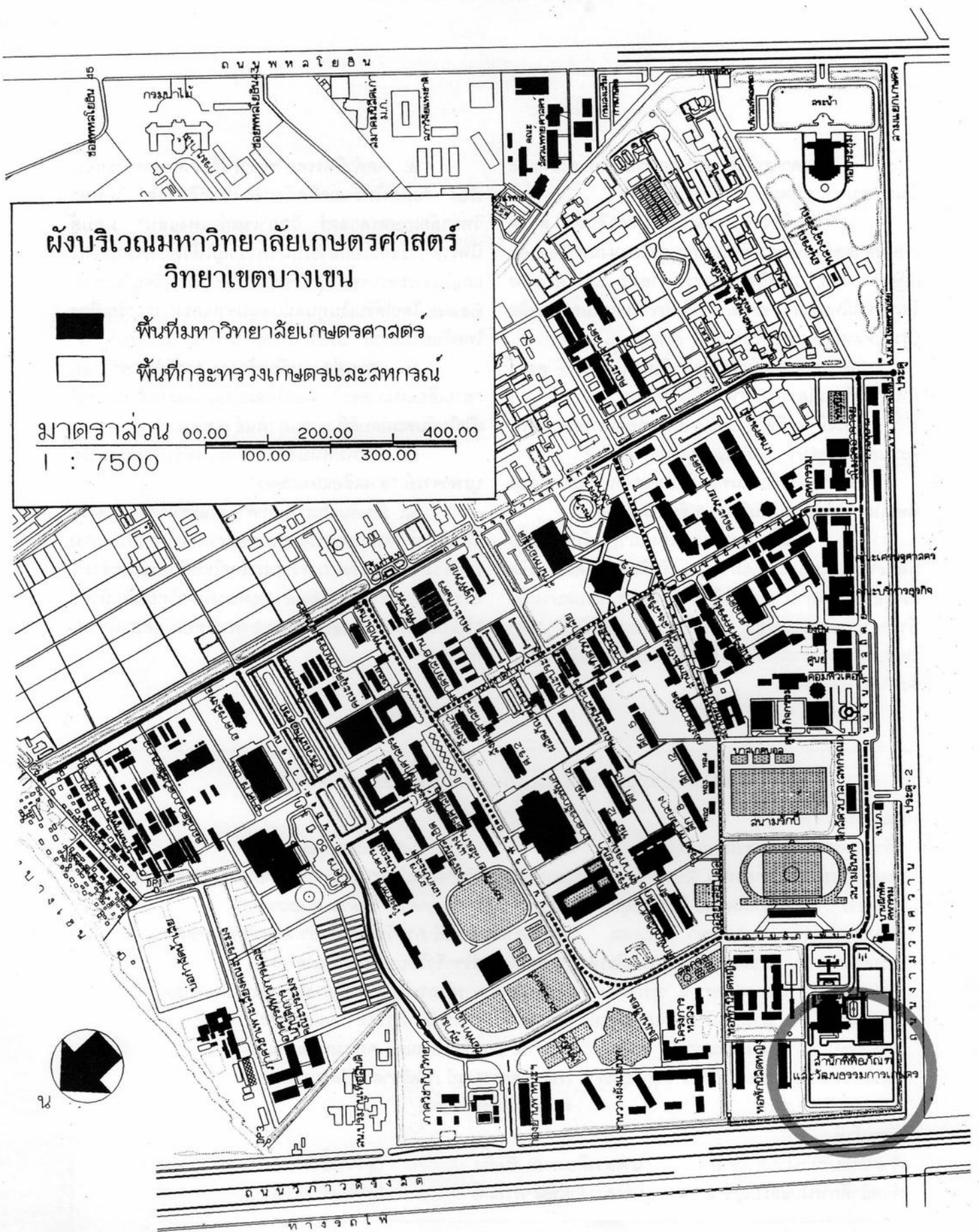
ผู้อำนวยการ	นางวรรณ นาวิกมูล	(อาจารย์ ภาควิชาวรรณคดี คณะมนุษยศาสตร์)
รองผู้อำนวยการ	นายวรชัย วิจารณ์ภัก	(อาจารย์ ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์)
กรรมการ	นายไพฑูริย์ ไพรีพ่ายฤทธิ์	(รองศาสตราจารย์ ภาควิชาพืชสวน คณะเกษตร)
กรรมการ	นางสาวยุพา วีระไวทยะ	(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์)
กรรมการ	นายดีพร้อม ไชยวงศ์เกียรติ	(อาจารย์ ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์)
กรรมการ	นางสุภัทรา น. วรรณพิน	(รองศาสตราจารย์ ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์)
กรรมการ	นางอังศุมลย์ จันทราปัติย์	(ศาสตราจารย์ ภาควิชาภูมิวิทยา คณะเกษตร)
กรรมการ	นางสาวเสาวณิต วิงวอน	(อาจารย์ ภาควิชาวรรณคดี คณะมนุษยศาสตร์)
กรรมการ	นายเอกรินทร์ อนุกุลยุทธธน	(รองศาสตราจารย์ ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ คณะวิศวกรรมศาสตร์)

เจ้าหน้าที่

เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป ๓	นางสาวปิยวรรณ จันทัง	(ลูกจ้างชั่วคราว)
เจ้าหน้าที่การเงินและบัญชี ๑	นางสาวสายพิน วรรณศรี	(ลูกจ้างชั่วคราว)

โทรศัพท์ ๕๖๒-๐๙๘๐-๒ ต่อ ๑๒๔, ๑๒๕, ๑๒๖ โทรศัพท์และโทรสาร ๕๗๙-๔๒๕๒

แผนผังแสดงที่ตั้งสำนักพิพิธภัณฑสถานและวัฒนธรรมการเกษตร

การประชุมคณะกรรมการ
ประจำสำนักพิพิธภัณฑสถาน
วัฒนธรรมการเกษตร
ครั้งที่ ๒ / ๒๕๓๔
ศุกร์ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๔

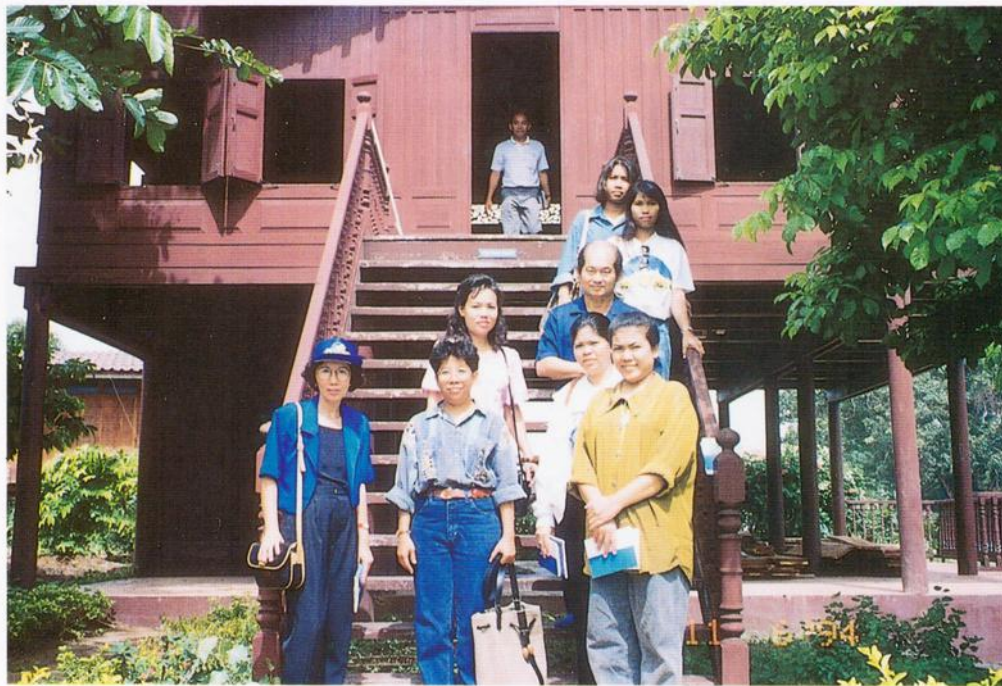

พื้นที่ก่อสร้างอาคารสำนักฯ
ถ่ายจากอาคารเบญจศรี
ถนนงามวงศ์วาน
กุมภาพันธ์ ๒๕๓๔

อธิการบดี
รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต
ผู้ปฏิบัติราชการแทนคณบดี
คณะเกษตร ประธานคณะ
กรรมการประชาสัมพันธ์
คณะผู้ร่วมงาน "วัฒนธรรม
ไทยถิ่นถิ่น - สาธิตเกษตร
ศาสตร์สัมพันธ์"
หน้าอาคารอุบลเรืองสุวรรณ
จันทร์ ๔ สิงหาคม ๒๕๓๗

พิพิธภัณฑ์สัญจร

พาบุคลากรไปศึกษาดูงาน
พิพิธภัณฑ์สถานเพื่อรวบรวม
ข้อมูล เตรียมการจัด
พิพิธภัณฑ์การเกษตร

ที่บ้านเกิดรัฐบุรุษ
ปรีดี พนมยงค์ จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา
เสาร์ ๑๑ มิถุนายน ๒๕๓๗

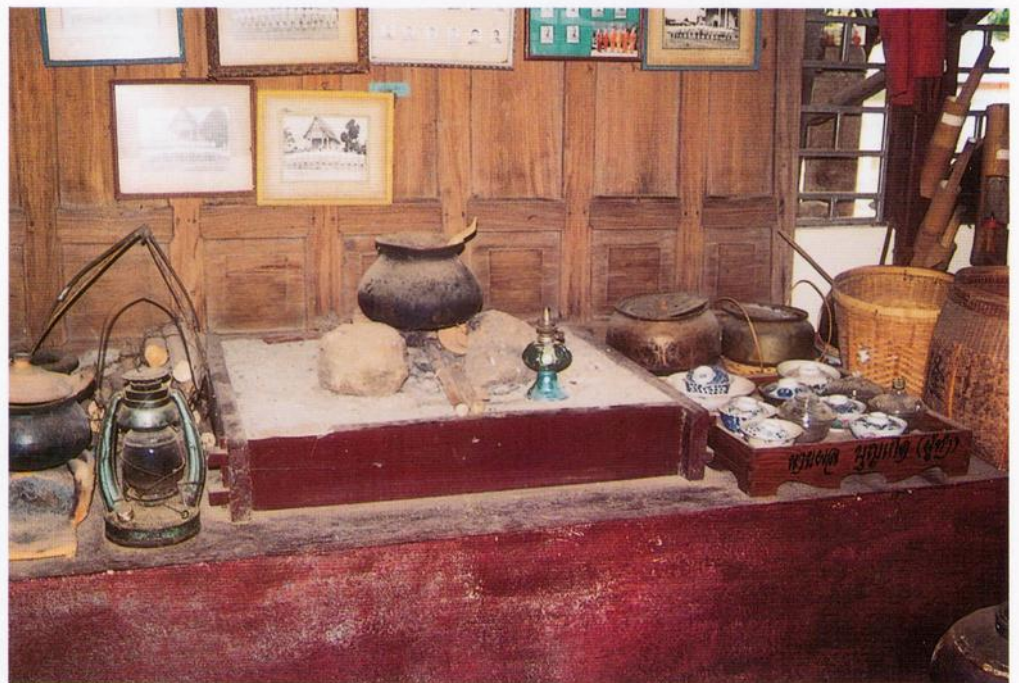
ในห้องขานนา ส่วนหนึ่งของ
พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ
นารายณ์ราชินีเวสต์
จังหวัดลพบุรี
เสาร์ ๑๑ มิถุนายน ๒๕๓๗

เตาเคี่ยวน้ำตาลอ้อยทำ
“งบน้ำอ้อย” จำลองแบบมา
จากจังหวัดสุโขทัย ที่ศูนย์
วิจัยและพัฒนาอ้อยและ
น้ำตาล วิทยาเขตกำแพงแสน
๒๖ ตุลาคม ๒๕๓๗

เครื่องมือเครื่องใช้ในวิถีชีวิต
การเกษตรที่พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน
วัดหนองบัว
จังหวัดนครสวรรค์
เสาร์ ๓ ธันวาคม ๒๕๓๗

เกวียนที่วัดหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์
เปรียบเทียบกับยานพาหนะ
ประเภทเดียวกัน ในจิตรกรรมฝาผนัง
วิหารวัดภูมินทร์ จังหวัดน่าน

บทเพลงแห่งท้องทุ่ง ที่นักร้องจะหาผู้รู้จัก
ร้อง-เล่นได้ น้อยลงทุกที

โครงการจัดสร้างอนุสรณ์สถาน ม.จ.สิทธิพร กฤดากร

ความเป็นมา

เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๓๔ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้รับอนุญาตจากกรมธนารักษ์ให้ใช้ที่ราชพัสดุซึ่งเดิมเป็นส่วนหนึ่งของฟาร์มบางเบิด ของม.จ.สิทธิพร กฤดากร เป็นที่ตั้งสถานีวิจัยสิทธิพรกฤดากร ในการขออนุญาตใช้พื้นที่ดังกล่าว มหาวิทยาลัยระบุไว้อย่างชัดเจนว่าจะจัดสร้างอนุสรณ์สถานและฟื้นฟูอนุรักษ์ผลงานของม.จ.สิทธิพร กฤดากร ไว้มิให้สูญหาย เป็นเกียรติประวัติและอนุสรณ์แด่ ม.จ.สิทธิพร กฤดากร และจะได้ดำเนินงานวิจัยและพัฒนางานการเกษตรแผนใหม่อันเป็นการสานต่องานและเจตนารมณ์ของท่านในการพัฒนาการเกษตรของประเทศ ซึ่งเป็นเป้าหมายหลักประการหนึ่งของมหาวิทยาลัยอยู่แล้ว

ในเดือนกรกฎาคม พ.ศ.๒๕๓๔ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้แต่งตั้งคณะทำงานจัดตั้งอนุสรณ์สถาน ม.จ.สิทธิพร กฤดากร ขึ้น แต่ด้วยเหตุขัดข้องบางประการ การดำเนินงานของคณะทำงานชุดนั้นชะงักลง จนกระทั่งในเดือนกรกฎาคม พ.ศ.๒๕๓๗ สำนักงานโครงการจัดตั้งสถาบันค้นคว้าและพัฒนากระบวนการเกษตรในเขตวิภคต ซึ่งเป็นองค์กรผู้ดูแลสถานีวิจัยสิทธิพรกฤดากรอยู่ได้รื้อฟื้นการจัดสร้างอนุสรณ์สถานฯ ขึ้นด้วยการประสานงานกับสำนักพิพิธภัณฑ์และวัฒนธรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์จึงได้ปรับปรุงคณะทำงานให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ และแต่งตั้งคณะกรรมการจัดสร้างอนุสรณ์สถาน ม.จ.สิทธิพร กฤดากร ขึ้นอีกฉบับหนึ่ง ในเดือนสิงหาคม พ.ศ.๒๕๓๗ เพื่อสืบสานงานต่อไป

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อเทิดเกียรติและแสดงกตเวทิตาคุณต่อม.จ.สิทธิพร กฤดากร ผู้ทรงเป็นเสมือนบิดาแห่งการเกษตรแผนใหม่ของไทย กับยังเป็นผู้ที่ทรงอุทิศองค์ให้แกการพัฒนา ปรับปรุงการเกษตรเพื่อชีวิตที่ดีขึ้นของเกษตรกรอย่างจริงจัง จนตรึงถึงชีพิตักษัย

ภาพบน ม.จ.สิทธิพร กฤดากร กับหม่อมศรีพรหมา ชายา ที่โต๊ะทำงาน มุมโปรด ในตำหนักบางเบิด

ภาพล่าง ภาพร่างอนุสาวรีย์ ม.จ. สิทธิพร กฤดากร
ผู้ออกแบบ : นายธนทวีวรรณ จันทะณะสิน

๒. เพื่อน้อมนำใจคนรุ่นหลังให้ประพฤติปฏิบัติ
ตามแนวทางอันดีงามที่ ม.จ.สิทธิพร ได้ทรงแสดงแบบ
อย่างให้ปรากฏไว้

๓. เพื่อสร้างสำนึกทางประวัติศาสตร์ อันเป็นสิ่ง
ที่จะรักษาคุณงามของบุคคลที่ดี สถาบันที่ดี ในการก้าวไป
สู่ออนาคตอย่างผู้รู้จริงและรู้รอบ

๔. เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการเกษตรแผนใหม่ทั้ง
ในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต อันเป็นการสานต่อภารกิจที่
ม.จ.สิทธิพร ได้ทรงริเริ่มไว้

๕. เพื่อสร้างสรรค์สถานที่ท่องเที่ยวที่ผสมผสาน
คุณค่าทางการศึกษา เข้ากับคุณค่าทางการพักผ่อนหย่อน
ใจให้แก่สังคมไทย

องค์ประกอบของอนุสรณ์สถาน ม.จ.สิทธิพร กฤดากร

อนุสรณ์สถาน ม.จ.สิทธิพร กฤดากร ตั้งอยู่ใน
สถานีวิจัยสิทธิพรกฤดากร ตำบลบางเบิด อำเภอบาง
สะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

อาณาบริเวณที่จัดเป็นอนุสรณ์สถานฯ ครอบคลุม
พื้นที่ราว ๕๐ ไร่ จากสถานีวิจัยทั้งหมดประมาณ ๓๘๕ ไร่
การกำหนดบริเวณค่านึงถึงนัยสำคัญทางประวัติศาสตร์
ความเหมาะสมและความงามทางภูมิสถาปัตย์

องค์ประกอบหลักของอนุสรณ์สถานฯ ได้แก่

๑. อนุสาวรีย์ ม.จ.สิทธิพร กฤดากร

เป็นรูปปั้นลอยตัวเหมือนจริง ขนาดขยายของ
ม.จ.สิทธิพร แวดล้อมด้วยรูปปั้นลอยตัวและรูปปั้นนูนต่ำ
(bas-relief) ว่าด้วยกิจกรรมเด่นในความเป็นเกษตรกร
แผนใหม่ของท่าน ตั้งอยู่บนยกพื้นที่เป็นลานกว้าง ให้ความ
รู้สึกผูกพันใกล้ชิด ในขณะที่เดียวกันก็เห็นความแข็งแกร่ง
ความมุ่งมั่นและความเป็นคนหัวก้าวหน้าของท่าน

๒. เขตตำหนักเดิม

อยู่บนพื้นที่ที่ครั้งหนึ่งเคยเป็นตำหนักของ ม.จ.
สิทธิพร กำหนดแนวเขตแต่ง และสร้างขึ้นใหม่ ตามหลักฐาน
ที่มีเพียงเพื่อให้เห็นเป็นเค้ารูปรอยเดิม รวมถึงการสงวน
รักษาต้นไม้เก่าแก่ที่ยังคงเหลืออยู่ เพื่อน้อมนำใจให้ระลึก
ถึงว่าท่านเคยมีชีวิตที่เรียบง่ายและเตรียมพร้อมอย่างไร

๓. อาคารพิพิธภัณฑ์ นิทรรศการ และห้องสมุด

เป็นอาคารสร้างขึ้นใหม่ ทำหน้าที่เชื่อมโยงอดีต
เข้ากับปัจจุบันเพื่อมองไปสู่อนาคต

ส่วนพิพิธภัณฑ์ จัดเก็บ จัดแสดงข้อมูล วัตถุรูปภาพ
หนังสือ ฯลฯ อันเนื่องด้วย ม.จ.สิทธิพร แสดงเรื่องราวที่
เกี่ยวกับหม่อมศรีพรหมา ชายาผู้มีส่วนสำคัญในชีวิต
และงานของท่าน

ส่วนนิทรรศการ จัดแสดงนิทรรศการถาวร ว่าด้วย
ผลงานของ ม.จ.สิทธิพร ให้ความรู้ ความเข้าใจในแนวคิด

แต่งโมรูนแรก พ.ศ. ๒๔๖๖ (๑๙๒๓) นัง ม.ร.ว. อนุพร กฤดากร
นอน ม.ร.ว. เพ็ญศรี กฤดากร ยืน นายถึง (น้อง) ลูกชายเลื่อน
แม่ครัว (คำบรรยายภาพโดย ม.ร.ว.เพ็ญศรี กฤดากร)

ท่านสิทธิพร ทรงตรวจ
แถวแต่งโมรูนทุ่ง
Kleckley Sweet
(คำบรรยายภาพโดย
ม.ร.ว.เพ็ญศรี กฤดากร)

และสิ่งที่ท่านทรงนำเข้ามาสู่การเกษตรของไทย และมีพื้นที่
สำหรับจัดนิทรรศการหมุนเวียนในหัวข้อที่เป็นประโยชน์แก่
เกษตรกรและผู้สนใจ

ส่วนห้องสมุด เป็นแหล่งบริการข้อมูล ข่าวสารด้าน
การเกษตรแผนใหม่ ทั้งในรูปแบบของสิ่งพิมพ์และสื่อ
ทัศนูปกรณ์อื่นๆ เช่น วิดีทัศน์ ภาพนิ่ง

๔. แปลงพันธุ์พืชชาติ

ปลูกพันธุ์พืชที่สืบเนื่องมาจากความตั้งใจของ
ม.จ.สิทธิพร และพันธุ์พืชที่น่าสนใจต่างๆ ที่เป็นผลงาน
ค้นคว้าวิจัยของสถานีวิจัยฯ

ผู้รับผิดชอบโครงการ

สำนักงานโครงการจัดตั้งสถาบันค้นคว้าและ
พัฒนาระบบเกษตรในเขตวิกฤต และสำนักพิพิธภัณฑ์และ
วัฒนธรรมการเกษตร

เงินทุนจัดสร้าง

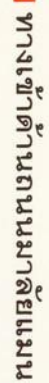
รับบริจาคจากองค์กรและบุคคลทั่วไป โดยคณะ
กรรมการจัดสร้างฯ กำหนดจะเริ่มการประชาสัมพันธ์โครง
การในเดือนเมษายน พ.ศ.๒๕๓๘

ภาพเขียนแสดงทัศนียภาพอนุสรณ์สถาน ม.จ.สิทธิพร กฤดากร
ผู้ออกแบบ : นายชุตินิธิ์ ชูทวี และคณะทำงาน

“บ้าน” มีบันได ๑๑ ขั้น ใต้ถุนสูง เดินได้โดยไม่ต้องก้ม เพดานสูง บันได เดิมอยู่ทางต้นลำห่มแล้วผู้
จึงเปลี่ยนทำใหม่ไปขึ้นทางนอกชานทิศใต้ทำขยายกว้างเป็นนอกบ้าน มีดอกไม้ เช่น แวนด้าโจคิม แพงพวย
(คำบรรยายภาพโดย ม.ร.ว. เพ็ญศรี กฤดากร)

ผู้บวเรียนสังเขป มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน

1	ภาควิชาภูมิวิทยา	9	ศูนย์ปฏิบัติการวิจัยฯ	21	ศูนย์วิจัยอ้อยและน้ำตาล
2	ภาควิชาปฐพีวิทยา	10	รังสีประยุกต์	22	ภาควิชาส่งเสริมฯ (คณะเกษตร)
3	คณะวิศวกรรมศาสตร์	11	ภาควิชาพืชไร่	23	คณะวิทยาศาสตร์
3.1	วิศวกรรมชลประทาน	12	ศูนย์ชีววินทรีย์	24	โรงเรียนสาธิตฯ
3.2	วิศวกรรมเกษตร	13	ภาควิชาพืชสวน	25	โรงนุตราเกษตร
4	คณะสัตวแพทยศาสตร์	14	คณะประมง	26	ศูนย์วิจัยและพัฒนาพืชผัก
5	สถานีวิจัยฝ้ายพืช	15	คณะศึกษาศาสตร์ แปลงทดลอง	27	ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
5.1	โครงการ AVRDC	16	FIELD LAB คณะเกษตร	28	เขตจัดหาผลประโยชน์
5.2	โครงการพืชน้ำมัน-โปรตีน	17	พืชพลังงาน	39	ที่กักสัตว์รวม
6	สถานีวิจัยฝ้ายสัตว์	18	สวนพฤกษศาสตร์	30	เขตการค้า
7	ภาควิชาโรคพืช	19	วิทยาเขตกำแพงแสน	31	เขตอุตสาหกรรม
8	ศูนย์เครื่องจักรกลการเกษตร	20	ภาควิชาเกษตรกลวิธาน	32	บ่อกักตุนน้ำเสีย

แหล่งโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์

ภายในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน

แหล่งโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ภายในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน ตั้งอยู่ ณ บริเวณพื้นที่ของศูนย์วิจัยและพัฒนาการวิทยาอุตสาหกรรมการทางด้านทิศเหนือของมหาวิทยาลัย ด้านคลองส่งน้ำ ซึ่งเป็นบริเวณที่มีความสูงมากกว่าบริเวณอื่นในมหาวิทยาลัยคือมีความสูงจากระดับน้ำทะเลระหว่าง ๗- ๘ เมตรเป็นที่ราบขั้นบันไดกลาง บริเวณดังกล่าวแต่เดิมเป็นป่าโปร่งมีต้นไม้ยืนต้นขนาดกลางขึ้นอยู่

ในปีพ.ศ.๒๕๓๔ ภาควิชาภูมิวิทยา คณะเกษตรดำเนินการก่อสร้างอาคารโรงเรือนเลี้ยงแมลงดانا โดยเลือกทำเลใกล้คลองส่งน้ำและสวน ขณะขุดหลุมเพื่อฝังเสาไปได้ราว ๕๐ เซนติเมตร ได้พบกระดูกโครงกระดูกของมนุษย์โบราณและโบราณวัตถุจำพวกลูกปัดหินและกำไลสำริดจำนวนหนึ่ง ผู้ก่อสร้างจึงยุติการขุดและแจ้งเรื่องดังกล่าวต่อทางมหาวิทยาลัย เพื่อประสานงานไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องคือ กองโบราณคดี กรมศิลปากร ซึ่งกรมศิลปากรและมหาวิทยาลัยศิลปากร ได้ส่งนักโบราณคดีออกมาทำการสำรวจเบื้องต้น และลงความเห็นว่างบบริเวณดังกล่าวน่าจะเป็นที่ฝังศพของคนก่อนประวัติศาสตร์ก่อนสมัยทวารวดี ดังปรากฏหลักฐานที่เมืองเก่ากำแพงแสนซึ่งอยู่ห่างออกไปราว ๕ กิโลเมตร

หลักฐานทางโบราณคดีที่ขุดพบ

ในเดือนกันยายน พ.ศ.๒๕๓๔ นักโบราณคดีจากกรมศิลปากร และมหาวิทยาลัยศิลปากรได้ร่วมกันทำการขุดค้น ณ บริเวณดังกล่าวโดยขุดเป็นหลุมรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาด ๓ x ๕ เมตร เมื่อขุดลงไปลึกราว ๑ เมตร พบหลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญดังนี้คือ

๑. โครงกระดูกคน พบโครงกระดูกคน ๒ โครง คือ โครงกระดูกหมายเลข ๑ และโครงกระดูกหมายเลข ๒ ทั้ง ๒ โครงอยู่ในสภาพที่ไม่สมบูรณ์กระดูกบางส่วนสูญหายไป โดยเฉพาะโครงกระดูกหมายเลข ๑ ส่วนบนของลำตัวสูญหายไปเนื่องจากถูกขุดรบกวนจากการก่อสร้าง นอกจากนี้ดินบริเวณหลุมขุดค้นยังมีลักษณะเป็นดินเค็มจึงทำให้เนื้อโครงกระดูกทั้ง ๒ โครง ค่อนข้างเปื่อยยากต่อการขุดค้นและศึกษา

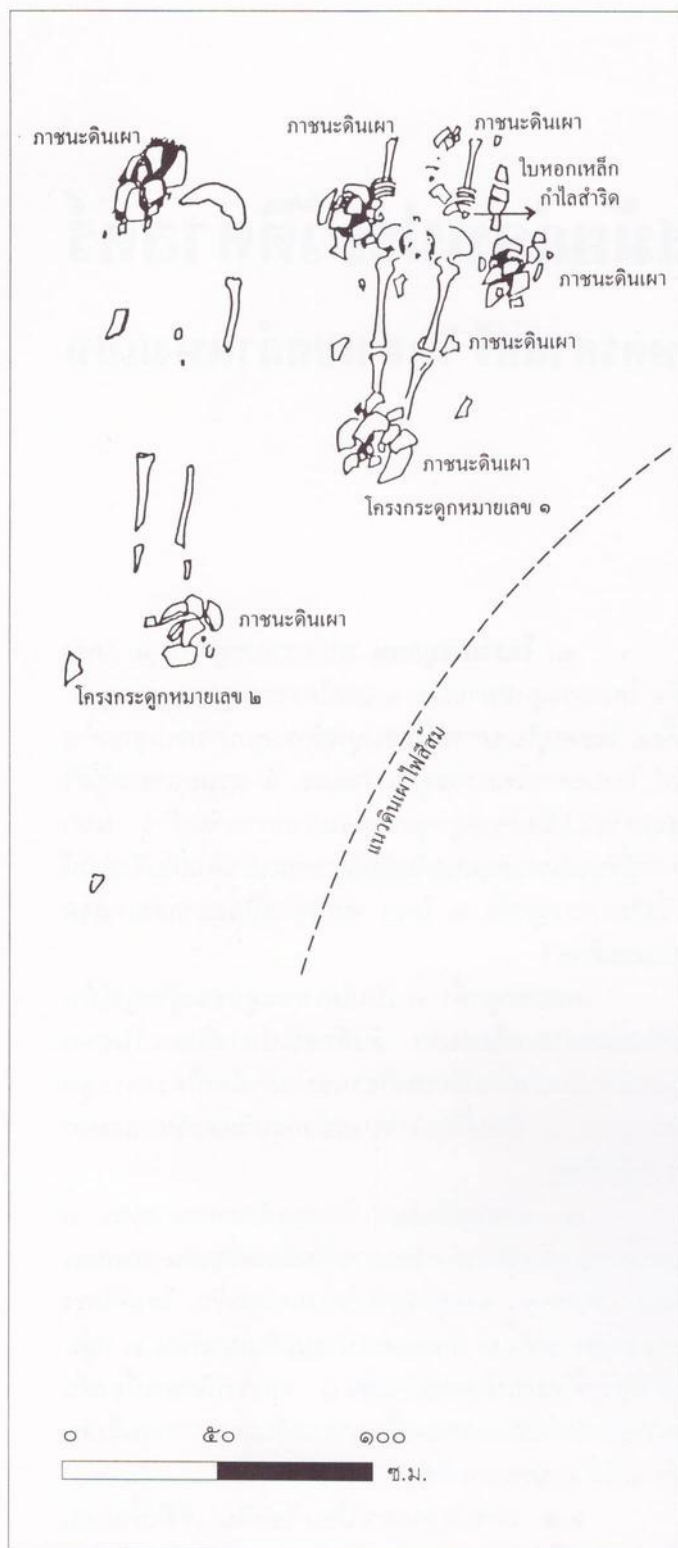
โครงกระดูกทั้ง ๒ เป็นโครงกระดูกของผู้ใหญ่ฝังในท่านอนหงายเหยียดยาว หันศีรษะไปทางทิศตะวันออก และมีตำแหน่งการฝังศพเกือบเสมอกันโดยโครงกระดูกหมายเลข ๑ ฝังเหลื่อมไปทางผนังหลุมทิศตะวันออกมากกว่าเล็กน้อย

๒. ภาชนะดินเผา ในหลุมฝังศพหมายเลข ๑ และหมายเลข ๒ มีภาชนะดินเผานี้อครีเออร์ดิน (Earthen Ware Pottery) ฝังอยู่ร่วมกับโครงกระดูกด้วย โดยที่โครงกระดูกหมายเลข ๒ มีกลุ่มเศษภาชนะดินเผาเพียง ๒ กลุ่ม น้อยกว่าที่โครงกระดูกหมายเลข ๑ จากการศึกษาเบื้องต้นพอจะจำแนกประเภทของเนื้อภาชนะดินเผาจากหลุมฝังศพทั้ง ๒ ได้ ๒ ประเภท คือ

๒.๑ ภาชนะดินเผาเนื้อเครื่องดิน ที่มีเนื้อค่อนข้างแกร่ง มีส่วนผสมของหินดำหรือทรายหยาบ ๆ ค่อนข้างมาก มีเนื้อภาชนะค่อนข้างบาง บริเวณจากปากภาชนะถึงปามีผิวเรียบส่วนลำตัวตกแต่งด้วยลายเชือกทาบหยาบ ๆ แล้วเคลือบน้ำโคลนสีน้ำตาล (Buff Slip)

๒.๒ ภาชนะดินเผาเนื้อเครื่องดินที่มีเนื้อหยาบและเปื่อย มีส่วนผสมของอินทรีย์วัตถุพวกแกลบข้าวอยู่ค่อนข้างมาก เนื้อหนาและมักเผาไม่สุก ภายนอกมักเป็นแบบเรียบหรือมีลวดลายขูดขีดติดกันไปมา

สรุปความจากเอกสารประกอบนิทรรศการเรื่อง แหล่งโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ภายในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน โดย วรชัย วิริยารมภ์

ภาพแสดงหลุมฝังศพหมายเลข ๑ และ ๒ ภายในหลุมขุดค้นทางโบราณคดีก่อนประวัติศาสตร์ภายในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์วิทยาเขตกำแพงแสน

นอกจากนี้ยังพบชิ้นส่วนที่คาดว่าเป็นลูกของฝาภาชนะดินเผารวมอยู่ด้วย

๓. เครื่องมือเหล็ก ในหลุมฝังศพของโครงกระดูกหมายเลข ๑ พบเครื่องมือเหล็กมีลักษณะเป็นใบหอก ๒ ชิ้น ชิ้นแรกไม่สมบูรณ์อยู่ทางขวาของโครงกระดูก มีขนาดใหญ่

ยาว ๔๕.๕ เซนติเมตรกว้าง ๑๑ เซนติเมตร มีบ้อง (Socket) บนใบหอกมีรอยสนิมประทับรอยผ้าโบราณ ซึ่งมีลักษณะหยาบ ใช้เทคนิคการทอธรรมดา (Plain Weave) โดยใช้เส้นใยพืชบางอย่างที่ให้เส้นด้ายขนาดใหญ่ ใบหอกชิ้นที่สองมีขนาดเล็กไม่สมบูรณ์ ขนาดยาว ๑๕.๕ เซนติเมตร ส่วนที่ติดกับด้ามเป็นแกนกว้าง ๓.๕ เซนติเมตร มีการงอปลายแหลมของหอก ซึ่งอาจเป็นพิธีกรรมการทำลายข้าวของเครื่องใช้ก่อนฝังลงร่วมกับศพผู้ตายเพื่อเป็นการอุทิศ มีรอยสนิมประทับรอยผ้าโบราณเช่นกัน แต่เป็นผ้าเนื้อละเอียดกว่าชิ้นแรก

ห่างออกไปจากหลุมขุดค้นเล็กน้อยพบชิ้นส่วนของอาวุธเหล็กขนาดใหญ่อีก ๑ ชิ้น

๔. กำไลสำริด พบว่าโครงกระดูกหมายเลข ๑ สวมกำไลสำริดเป็นวงบาง ๆ ไม่มีลวดลายที่แขนทั้ง ๒ ข้าง ข้างละประมาณ ๕ วง แต่อยู่ในสภาพที่ไม่ดีนัก

๕. กำไลหิน พบชิ้นส่วนของกำไลหินหลายขนาด อยู่ในสภาพแตกหักเป็นหลายชิ้น

๖. ลูกปัดหิน พบลูกปัดหินคาร์เนเลียนสีส้ม และลูกปัดหินอาเกตหลายสีขาว น้ำตาล ในหลุมฝังศพในแหล่งโบราณคดีแห่งนี้ได้จำนวน ๗ เม็ด

๗. ลูกปัดเขี้ยวสัตว์ ทำจากเขี้ยวขนาดใหญ่เจาะรูที่บริเวณส่วนรากฟัน

๘. เครื่องมือหิน ประเภทหินลับ (Polishing Stone) หรือหินบดยาไม่สมบูรณ์

๙. ฝาภาชนะสำริด มีลักษณะเป็นฝา ๑ ก้นเนื้อบาง ไม่สมบูรณ์ พบในบริเวณก่อสร้างอาคารก่อนทำการขุดค้น

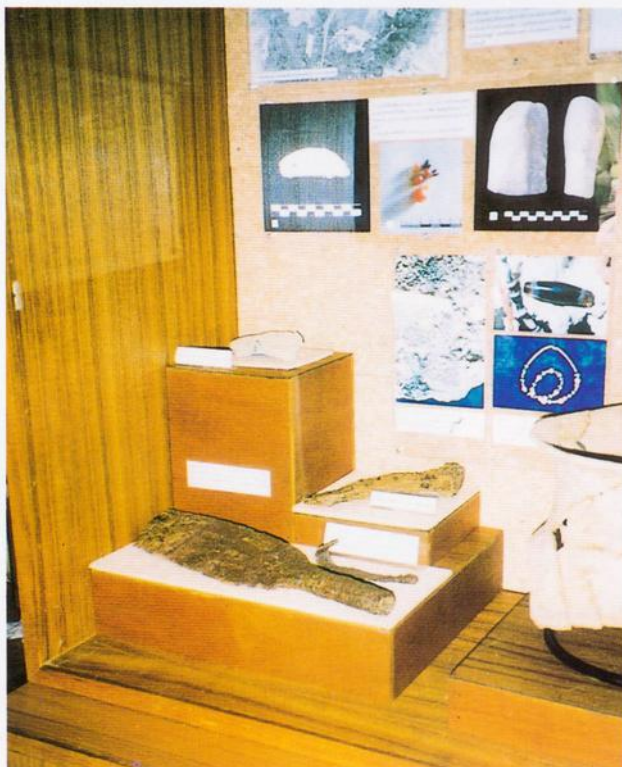
การขุดค้นแหล่งโบราณคดี ในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน ทำให้ทราบว่าบริเวณที่เป็นที่ตั้งมหาวิทยาลัยในปัจจุบันเมื่อราว ๒,๐๐๐ ปีก่อนหน้านั้นเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่กระจัดกระจายอยู่ในภูมิภาคนี้ ก่อนที่อารยธรรมทวารวดีจะรุ่งเรืองขึ้น

หลุมขุดค้นเป็นหลุมฝังศพ ลักษณะการฝังศพที่หันศีรษะไปทิศเดียวกันก็ดี การฝังข้าวของเครื่องใช้ลงไปกับผู้ตาย อันแสดงพิธีกรรมความเชื่ออย่างหนึ่งก็ดี ลักษณะข้าวของเครื่องใช้และเครื่องประดับก็ดีล้วนพ้องกันกับที่พบในแหล่งโบราณคดียุคก่อนประวัติศาสตร์ในละแวกใกล้เคียงแสดงว่าชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์เหล่านี้มีการติดต่อสัมพันธ์กัน มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกัน ต่อมาชุมชนเหล่านี้คงจะรวมตัวกันใหม่ มีจำนวนประชากรมากขึ้น กลายเป็นชุมชนขนาดใหญ่ในสมัยทวารวดี ดังปรากฏเป็นเมืองโบราณกำแพงแสน คลองประโทนและดอนยายหอม ในเขตจังหวัดนครปฐมในปัจจุบัน

สภาพของหลุมขุดค้นเมื่อขุดลงไป
ถึงระดับ ๕๐ เซนติเมตร

จัดสิ่งทีพบในหลุมขุดค้นพร้อมคำ
อธิบายไว้ในตู้นิทรรศการ มอ
เป็นของขวัญแก่วิทยาเขตกำแพง
แสน ในวาระครบรอบ ๑๕ ปีของ
วิทยาเขต

อนุสาวรีย์บูรพาจารย์

อนุสาวรีย์บูรพาจารย์ "สามเสือแห่งเกษตร"
พระช่วงเกษตรศิลปการ
หลวงสุวรรณวาจกกสิกิจ
ศาสตราจารย์ (พิเศษ) อินทรี จันทรสผิตย์
วันประกอบพิธีเปิด
พฤหัสบดี ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๔

ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร
เป็นประธานประกอบพิธีเปิด
อนุสาวรีย์บูรพาจารย์
พฤหัสบดี ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๔

ภาพถ่าย บน และล่าง
ตั้งรูปปั้น
พฤหัสบดี ๑๙ มกราคม ๒๕๓๔
ติดแผ่นจารึก
พฤหัสบดี ๒๖ มกราคม ๒๕๓๔

ภาคผนวก

รายชื่อพิพิธภัณฑ์ในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และเขตเกษตรกลางบางเขน

พิพิธภัณฑ์ในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ลำดับที่	ชื่อพิพิธภัณฑ์	สังกัด	ที่ตั้ง
๑	พิพิธภัณฑ์กายวิภาคศาสตร์ทางสัตวแพทย์	คณะสัตวแพทยศาสตร์	คณะสัตวแพทยศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน
๒	พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยา กรุงรัตนโกสินทร์	คณะวนศาสตร์	ตึกเทียมคมกฤต คณะวนศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน
๓	พิพิธภัณฑ์แมลง	ภาควิชากีฏวิทยา	คณะเกษตร วิทยาเขตบางเขน
๔	พิพิธภัณฑ์สัตว์น้ำและเครื่องมือประมง	คณะประมง	คณะประมง วิทยาเขตบางเขน
๕	พิพิธภัณฑ์สัตวสตัฟฟ์	ภาควิชาสัตววิทยา	คณะวิทยาศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน
๖	อุทยานมนุษย์ศาสตร์	คณะมนุษยศาสตร์	คณะมนุษยศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน
๗	หอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	สำนักหอสมุด	สำนักหอสมุด วิทยาเขตบางเขน
๘	พิพิธภัณฑ์เครื่องมือการเกษตร*	คณะเกษตร	คณะเกษตร วิทยาเขตกำแพงแสน
๙	พิพิธภัณฑ์เครื่องจักรกลการเกษตร*	ศูนย์เครื่องจักรกลการเกษตรแห่งชาติ	ศูนย์เครื่องจักรกลการเกษตรแห่งชาติ สถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งมหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน
๑๐	พิพิธภัณฑ์การเกษตร*	สำนักพิพิธภัณฑ์และวัฒนธรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน
๑๑	อนุสรณ์สถานม.จ.สิทธิพร กฤดากร*	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	สถานีวิจัยสิทธิพรกฤดากร ตำบลบางเบิด อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

* กำลังจัดตั้ง

พิพิธภัณฑ์ในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เขตเกษตรกลางบางเขน

ลำดับที่	ชื่อพิพิธภัณฑ์	สังกัด	ที่ตั้ง
๑	พิพิธภัณฑ์แมลง	กองกีฏและสัตววิทยา กรมวิชาการเกษตร	ตึกจักรทอง
๒	พิพิธภัณฑ์พืช	กองพฤกษศาสตร์และวัชพืช กรมวิชาการเกษตร	ตึกองค์ศรีกสิการ
๒	หอพรรณไม้	กรมป่าไม้	กรมป่าไม้
๔	สถาบันพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยาสัตว์น้ำ	กรมประมง	ตึกพลเทพ
๕	สถานแสดงพันธุ์ปลาน้ำจืด	กรมประมง	อาคารแสดงพันธุ์ปลาน้ำจืด

ข้อมูลจากการสำรวจของ รศ. สุภัทรา น. วรรณพิน

สำนักพิพิธภัณฑ์และวัฒนธรรมการเกษตรขอขอบคุณหัวหน้าหน่วยงานและผู้ดูแลพิพิธภัณฑ์ทุกแห่ง

ที่ให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ สำนักพิพิธภัณฑ์ ฯ หวังว่าจะมีส่วนเผยแพร่ข้อมูลอย่างละเอียดในโอกาสต่อไป

คำขอบคุณ

หน่วยงานและบุคคลดังรายนามต่อไปนี้ ล้วนได้อนุเคราะห์ให้การจัดพิมพ์หนังสือที่ระลึก ในวโรกาส สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทรงวางศิลาฤกษ์อาคารสำนักพิพิธภัณฑสถานและ วัฒนธรรมการเกษตร สำเร็จลุล่วงลงได้ด้วยดี สำนักพิพิธภัณฑสถานและวัฒนธรรมการเกษตร ขอน้อมขอบคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

๑. กองพระราชพิธี สำนักพระราชวัง
๒. กองสถาปัตยกรรม กรมศิลปากร
๓. กองแผนงาน สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
๔. พระครูศิลาจารย์
๕. ศาสตราจารย์ ดร. ประเสริฐ ณ นคร
๖. นายจักรพันธ์ โปษยกฤต
๗. นายผดุงสุข ภาวคันนัท
๘. นางนิตดา หงษ์วิวัฒน์
๙. นายสถิตย์ เล้าอรุณ
๑๐. นายเอนก นาวิกมูล
๑๑. นางสาวสมใจ วงษ์เทศ
๑๒. นายชัยวัฒน์ ศีตะจิตต์
๑๓. นายสุวัฒน์ จิตตมัย
๑๔. นางสาวอรไท ผลดี
๑๕. นางสาวพนิดา บุญทวีเวช

ผู้สนับสนุนการจัดพิมพ์

๑. ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน)
๒. บริษัท ไทยไวร์โปรดักท์ จำกัด (มหาชน)
๓. บริษัท วิริยะประกันภัย จำกัด

คณะกรรมการฝ่ายนิทรรศการและตู้จัด

นายฉลอง สมิติมาน	ที่ปรึกษา
นางสุภัทรา น.วรรณพิน	ที่ปรึกษา
นางวรรณนา นาวิกมูล	ประธานคณะกรรมการ
นายวรชัย วิริยารมภ์	รองประธานคณะกรรมการ
นายเอกรินทร์ อนุกุลยุทธธน	อนุกรรมการ
นายดีพร้อม ไชยวงศ์เกียรติ	อนุกรรมการ
นางสาวเสาวณิต วิงวอน	อนุกรรมการ
นางสาวเกื้อกุล วิชชจุฑากุล	อนุกรรมการ
นางสิริสิน ชุมรม	อนุกรรมการ
นายบัณฑิต ศรีสุชาติ	อนุกรรมการ
นางสาววัชรภรณ์ อาจหาญ	อนุกรรมการและเลขานุการ

หนังสือที่ระลึกในวโรกาส
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
เสด็จพระราชดำเนินทรงวางศิลาฤกษ์
อาคารสำนักพิพิธภัณฑ์และวัฒนธรรมการเกษตร
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
วันศุกร์ที่ ๑๐ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๓๘

ISBN ๙๗๔-๕๕๓-๑๗๑-๕

ปก : ภาพทัศนียภาพ
อาคารสำนักพิพิธภัณฑ์และวัฒนธรรมการเกษตร
ผู้เขียน : นายวิรุณ สิริประภาสุข

สนับสนุนการพิมพ์โดย

ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน)

บริษัท ไทยไวร์โปรดักต์ จำกัด (มหาชน)

บริษัท วิริยะประกันภัย จำกัด

